

MIKULÁŠ KABASIŁA VÝKLAD BOŢSKÉ LITURGIE

Z ruřtiny s přihlédnutím k řeckému originálu přeložil Jakub Jiří Jukl

I. Stručně o smyslu celé bohoslužby

Při vysluhování svatých tajin se drahocenné dary proměňují BoŢské tělo a Krev; účel toho je posvěcení věřících, kterým se skrze přijímání svatých darů dostává odpuštění hříchů, dědictví království nebeského a podobných věcí.

Přípravou a pomocí, a to jak k samotnému skutku proměnění svatých tajin, tak k naplnění smyslu bohoslužby, jsou modlitby, pěnění žalmů, čtení ze Svatých písem, prostě vše, co se vykonává říká před posvěcením svatých darů i po něm.

Poněvadž nám Bůh dává všechna svá posvěcení jako dar a my Jemu nemůžeme přinést nic, jsou Jeho dary skutečně láskyplným obdarováním. Ale Bůh od nás nezbytně potřebuje, abychom se stali způsobilými jeho posvěcení přijmout a uchovat. Bůh by lidem, kteří k tomu nejsou připraveni, své posvěcení nedal. Pod touto podmínkou nám uděluje křest i myropomazání, pod touto podmínkou nám dovoluje přistoupit ke své hostině a dává nám svůj strašný pokrm. To ostatně Bůh ukázal i v podobenství o rozsěvači: „Aj, vyšel rozsívač, aby rozsíval.“ (Mt 13, 3); ne aby vzdělával zemi, ale aby rozsíval, přičemž země už má být pro něj předem obdělána a připravená.

A protože je naprosto nezbytné, abychom přistupovali k přijímání tajin v náležitém rozpoložení a dobře připraveni, bylo třeba tuto náležitou přípravu zapojit do řádu bohoslužby, jak tomu je dnes. Touto silou na nás působí modlitby, žalmy a vůbec všechno, co je při liturgii posvátně konáno a pronášeno. Neboť to všechno nás posvěcuje a uzpůsobuje k náležitému přijetí svatosti, k tomu, abychom si ji uchránili a podrželi.

Takové posvěcení se děje dvěma způsoby. Za prvé: užitek máme už ze samých modliteb, zpěvu žalmů a čtení. Modlitby nás vedou k Bohu, vyprošují nám odpuštění hříchů a podobně i pěnění žalmů vzbuzuje BoŢí soucit a přivolává nám nebeskou pomoc. Neboť jest psáno: „Oběť Bohu oběť chvály... a vytrhnu tě, a ty Mě budeš slaviti.“ (Ž 50, 14 – 15) Čtení z Písma svatého potom zvěstuje dobrotivost a lidumilnost BoŢí, zároveň ale i Jeho spravedlnost a soud a vštěpuje nám v srdce bázeň BoŢí společně s láskou k Bohu, čímž v nás vzbuzuje odhodlanost k plnění Jeho přikázání. To všechno působí blahodárně a bohumile na duši nejen kněze, ale i přítomného lidu a činí je způsobilými k přijetí a ochránění drahocenných darů, což je cílem bohoslužby. Zejména kněz se takto připravuje, aby mohl důstojně přistoupit k dovršení oběti, což je hlavní událost svátostné bohoslužby, jak jsme již řekli. to je obsaženo i v modlitbách na mnoha místech. Kněz se modlí, aby nebyl nehodný nadcházející posvátné služby, ale aby čistýma rukama, srdcem i jazykem mohl posloužiti tajině. A tak už jen slova která čteme a zpíváme, pomáhají nám sama o sobě při vysluhování tajin.

Na druhou stranu: skrze to a zároveň i skrze všechno, co je konáno při bohoslužbě, se nám dostává posvěcení ještě jiným způsobem. Ve všem totiž nahlížíme obraz Krista a všeho co pro nás vykonal, Jeho činů i utrpení. Neboť v žalmech, ve čtení a ve všem, co vykonává kněz během bohoslužby, zračí se dějiny spásy, přičemž to, co je v těchto dějinách první, vyjevuje se v prvních částech bohoslužby, následují další věci a po nich je pak zobrazeno jejich vyvrcholení. Tak mají diváci celé dějiny spásy jakoby před očima.

Tak třeba posvěcení darů neboli sama oběť zvěstuje Kristovu smrt, Zmrtvýchvstání a Nanebevstoupení, protože drahocenné dary se proměňují v samotné Tělo Páně – to stejné tělo, které všechno zmíněné neslo na sobě, Tělo, které bylo ukřižováno, vstalo z mrtvých i vstoupilo na nebe. To, co obětování předchází, ukazuje to, co se událo před Spasitelovou smrtí – Jeho příchod, osvědčování moci i konečné vyjevení se; to, co následuje po obětování – „zaslíbení Otce“ (Lk 24, 49), o němž On sám hovořil, sestoupení Ducha Svatého na apoštoly a skrze ně pak obrácení pohanů k Bohu a jejich přivedení do obecnství s Bohem.

Celá bohoslužba je jakoby jeden obraz jediného těla Spasitelovy obce, obraz, který ukazuje všechny jeho části od počátku až do konce ve vzájemném postavení a souladu. Tímto způsobem žalmy, zpívané na samém začátku liturgie a všechno, co je před nimi – tedy co se říká a koná při předkládání darů (proskomidii), to vše značí počáteční dobu dějin spásy. Co následuje po žalmech, tedy čtení Písma a další, to značí následující věci.

Ačkoli byl už výše ukázán další užitek, který přináší čtení Písma a pění žalmů, neboť to bylo zavedeno proto, aby nás pohnulo k ctnosti a aby se Bůh nad námi slítoval, nic nebrání tomu, aby bohoslužba měla i takovýto smysl. Ta samá věc může jednak vést věřící ke ctnosti, jednak odkazovat na dějiny spásy. Právě tak přece oděv na jednu stranu plní pouhé poslání šatu – zakrytí těla, ale na druhou stranu, podle toho, jaký oděv je, ukazuje i na řemeslo, způsob života či důstojnost toho, kdo jej nosí; a tak je tomu i zde.

Protože Svátá Písma obsahují Bohem vdechnuté výroky i písně k slávě Boží a vedou ke ctnosti, osvěcují tak člověka, který je čte nebo zpívá; a protože byla vybrána zrovna ta která čtení z Písma a položena v určitém pořadí, mají v sobě ještě další smysl: ukazovat nám co nejjasněji přebývání Kristovo na zemi a Jeho obec. A tento smysl má nejen vše, co se čte nebo zpívá, ale i to, co je vykonáváno. Každou věc je tu nezbytně nutné vykonat, ale označuje i něco z Kristova díla, z Jeho skutků či utrpení. Tak například, vchod s Evangeliiem či drahocennými dary do oltáře – obojí je nutné vykonat, to první proto, aby se Evangelium mohlo číst, to druhé, aby mohla být dokonána oběť; ale obojí zároveň značí příchod a zjevení Spasitele. První zjevení je ještě nejasné, není v plnosti, když se Bůh teprve začal zjevovat, druhé zjevení je už dokonalé.

Ale některé úkony se nečiní z nezbytnosti, ale proto, aby se vyjádřila určitá myšlenka: například probodnutí chleba a zobrazení kříže na něm, nebo to, že nůž, kterým se chléb probodává, bývá zhotovený na způsob kopí, nebo konečně přilévání teplé vody ke svatým darům. Mnoho podobných věcí můžeme vidět i při jiných tajinách, například při křtu: křtěnec musí odložit obuv i oděv a obrátiv se k západu natáhnout ruce a fouknout - tím je nám vštípena nenávist k zlému duchu a tak velký odpor musí být k němu v každém, kdo chce být skutečným křesťanem. Další takové věci, které se dějí při konání tajin, mají zase jiný smysl. Ale všechno, co se koná při zasvěcování svatých darů, má přímý vztah k dějinám spásy a to proto, aby zobrazení těchto dějin, které se odehrávají jakoby před našima očima, posvětilo naši duši a tímto způsobem jsme se stali způsobilými k přijetí svatých tajin. A jako tehdy Boží spasitelné dílo vzkřísilo celý svět, tak i nyní, budeme-li je neustále pozorovat, bude činit naši duši lepší a Bohu milejší. To ale pouze tehdy, budeme-li v pozorované i věřit. Proto byl Bůh zvěstován, proto učinil tak mnohé věci, aby v něj lidé uvěřili, protože by nemohl vykonat své spasitelné dílo, kdyby jeho existence zůstala skrytá těm, které měl spasit. Ale nejprve bylo spasení zvěstováno, aby se v nevědomých duších vzbudila úcta ke Kristu, víra a láska k Němu, tedy city, které až dosud duše neznala. Dnes ale, když takovéto zvěstování vnímají věřící s horlivou zbožností, nevzbuzuje v nich sice tyto city, protože už je mají, ale alespoň je posiluje, ochraňuje, obnovuje, upevňuje víru a činí je bohabojnějšími a v lásce horoucnějšími. Neboť jestliže zvěstování mohlo dát těmto citům vzniknout, tím spíše je může ochraňovat, uchovávat a obnovovat. A zbožnost, víra a horoucí láska k Bohu jsou city, které musí člověk dozajista mít, když přistupuje ke svatým tajinám – bez nich je bezbožné na tajiny jenom pohlédnout.

Proto pořádek bohoslužby musí odkazovat na to, co v nás vzbuzuje zmíněné city, abychom nepřemýšleli pouze rozumově, ale nějakým způsobem viděli i zoufalou chudobu Bohatého, pozemské přebývání Všeobjímajícího, utrpení Neporušitelného a strašnou nenávist k Němu, kterou oplácel láskou. Aby viděli, kdo byl Spasitel a kterak se sám pokořil, co vytrpěl a učinil a jakou nám potom všem připravil hostinu. A tak užaseme, když spatříme nenadálé spasení, jsouce překvapeni Jeho velikým slítováním. Uctívejme tedy Toho, kdo nám prokázal takovou milost, kdo nám daroval spasení, svěřme mu svou duši, odevzdejme mu svůj život a v našem

srdci ať se rozhoří láska k Němu. V takovém stavu, beze strachu a s důvěrou, přistupujme k plameni svatých tajin.

Ale abychom dosáhli takového stavu, nestačí se jen naučit a znát vše o Kristu, ale je nezbytné, aby oko naší mysli bylo ustavičně obráceno k nazírání výše zmíněného a veškerá síla rozumu aby se snažila odvrhnout všechny ostatní myšlenky, neboť musíme mít na zřeteli, že to vše se děje jen proto, jak už zmíněno, aby naše duše byla schopna přijmout posvěcení. Protože jestli se budeme domnívat, že zbožnost spočívá v tom, že když se nás někdo zeptá, správně odpovíme, ale když budeme přistupovat k tajinám, nebudeme nazírat nadcházející krásu, ale naše srdce bude obráceno k jiným věcem. Proto nebudeme mít z toho všeho žádný užitek, protože se v nás neprobudí žádný z výše zmíněných citů. Budeme v takovém rozpoložení, které odpovídá myšlenkám, jimiž jsme se zabývali v tu chvíli a budou v nás převládat takové city, jaké v nás tento stav probudil.

Proto se koná bohoslužba tak, že každá věc je vyjádřena nejen slovy, ale staví se zároveň před oči; to první je v bohoslužbě proto, aby se tím vhodně působilo na naši duši, aby se v nás probudily city a nezůstalo jen u pouhého pozorování, jako když nám představivost za pomoci očí jasně ukazuje obrazy předmětů, ono druhé nedopřává myšlenkám klidu, aby se mohly obrátit k jiným věcem, dokud nenastane samotná hostina. A jsouce tak plní zbožných myšlenek, s bystrou myslí přijímáme svaté tajiny, spojující tak posvěcené s posvěceným, posvěcené skrze zření s posvátně posvěceným, „v týž obraz proměnění býváme od slávy v slávu“ (2. Kor. 3, 18), od slávy menší ke slávě nejvyšší.

To je, obecně řečeno, smysl celé bohoslužby. Dále je třeba, nakolik je to možné, probrat bohoslužbu od začátku, a to v těchto oddílech:

- nejprve – úvodní modlitby, posvátná slova, písně a čtení
- dále – posvátné úkony a samotná oběť
- dále – posvěcení, které se dostává touto obětí duším křesťanů, živých i mrtvých
- dále – po oběti následující písně a modlitby, které koná kněz i národ k Bohu

To vše tu bude probráno a objasněno, hlavně ale budeme mít neustále na zřeteli spasitelné dílo Kristovo, které se zračí v celé bohoslužbě; vysvětlíme, které věci se vztahují ke spasitelnému dílu a co znamená ten který úkon při bohoslužbě.

II. Proč se drahocenné dary už na začátku nepokládají na prestol

Nejprve probereme to, co se říká při předkládání svatých darů i samotné přinesení a předložení darů.

Proč nejsou rovnou položeny jako oběť na prestol, ale předkládají se Bohu nejprve jako dary?

Je to proto, že dříve byly Bohu přinášeny oběti zabitím živých zvířat, tedy oběti krvavé; ale přinášely se i dary, jako například zlaté či stříbrné věci.

Tělo Kristovo představuje samojediné to i ono. Bylo obětí – úplně na konci, když bylo pro slávu otce vydáno na smrt. Ale z počátku bylo předloženo Bohu jako dar úcty a Bůh je přijal – jako prvotinu lidského rodu a zároveň podle Zákona jako prvorozeného.

A tak i to, co nyní přinášíme a co představuje ono tělo, není hned kladeno jako posvátná oběť na prestol – to se děje až před koncem, ale na začátku je předloženo Bohu jako dar a proto je zváno „drahocenné dary“.

Tak to učinil i Kristus, když vzav do rukou chléb a víno, předložil je Bohu a Otcí, přinášeje mu je jako dary – a přinášeje, zároveň i obětoval. Z čeho tak usuzujeme? Z toho, že totéž činí církev, nazývají oběť darem. Nic takového by však nedělala, kdyby nevěděla, že takto postupoval i Kristus; ona však slyšela jeho příkaz: „To čiňte na mou památku!“ (Lk 22, 19) a pokud by se v tomto církev s Ním neshodovala, pak by Jej nepřipomínala.

III. O tom, že se dary předkládají Bohu jako prvotiny lidského života

Jaká je podoba darů? Staří přinášeli prvotiny z plodů, stád, skotu nebo jiného majetku. My pak jako prvotiny našeho života přinášíme Bohu ty dary, které slouží člověku za pokrm, pomocí kterých se udržuje tělesný život – potrava však neslouží jen k jeho udržování, ale je i znamením života. „Nám, kteříž jsme s ním jedli a pili po jeho z mrtvých vstání.“ (Sk 10, 41), pravili apoštolové o Kristu a chtěli tak ukázat, že Ho viděli živého. I Pán, když vzkřísil jednoho mrtvého, poručil mu dát najíst, aby skrze toto jídlo uvěřili všichni, že žije. (Mk 5, 43) Neboť kdo začíná požívat potravu, o tom můžeme bez nejmenší pochybnosti usuzovat, že začíná žít.

Ale někdo se zeptá, zda úplně všechno, co staří Bohu přinášeli, mohlo sloužit jako potrava člověku? Byly to plody, nad nimiž se lopotili rolníci a zvířata sloužící k jídlu. A to vše byly prvotiny lidského života?

Nikoli! Mezi nimi není nic, co by bylo pouze lidskou potravou, co by nejedli i jiní živočichové. Plody se živí ptáci a býložravci, zvířaty zase šelmy. Lidskou potravou nazýváme to, co potřebuje jenom člověk, a mezi to patří zhotovování chleba k jídlu a příprava vína k pití, což vše dělá jenom člověk. A právě v této podobě se přinášejí i svaté dary.

IV. Proč bylo třeba, aby dary sloužily jako prvotiny lidského života

Z jaké příčiny a na jakém základě musíme Bohu přinášet tyto dary jako prvotinu života?

Proto, že Bůh nám za tyto dary dá život. A sluší se, aby se dar příliš nelišil od toho, co je dáváno na oplátku, ale aby se s ním nějak shodoval – jestli oplátkou je život, pak i dar musí být v nějakém smyslu životem, zvláště proto, že ten, kdo dar přikázal a ten, kdo jej oplácí je jeden a týž – Spravedlivý Soudce, jenž všemu určil váhu a míru. On přikázal přinášeti mu chléb a víno, On za to odplácí chlebem života a kalichem života věčného. Jako apoštolům dal loviště lidí za loviště ryb a bohatému, ptajícimu se Jež na království, slíbil místo království pozemského nebeské, tak i tady, ovšem naopak: prostředky, skrze něž nám dává věčný život - čímž míním Jeho životodárné Tělo a Krev – nám přikázal přinášeti v podobě toho, čím se udržuje život časný, tak abychom dostávali život za život, věčný za časný... Boží milost má tak podobu odplaty, aby nesmírná milost v sobě zahrnovala i spravedlnost a naplnilo se co bylo řečeno: „Položím své milosrdenství na všechno“

Tak je tomu ale nejen u této tajiny, ale i v tajině křtu – i tam dostáváme život za život, jeden odpouštíme a jiný místo něj dostaneme. Opuštění života znamená smrt, avšak navrácení k životu znamená život skutečný. Proto Spasitel, okusiv smrt a vstav z mrtvých, ráčil i nás učinit účastnými Svého nového života a přikázal nám, abychom i my Jemu přinášeli něco z tohoto velikého daru. Cože to má být? Napodobení Jeho smrti... Ale jak? Trojitým ponořením svého těla do vody jako do hrobu. Potom nás Spasitel jako přijme účastníky Své smrti i pohřbení a uzná nás za hodné i Svého nového života.

A stejně je tomu i zde.

V. Proč se neobětuje celý chléb, ale pouze vyřezaná část

Je třeba učinit několik poznámek týkajících se toho, proč kněz dává Bohu jako dar, poté Mu předkládá a vloží na prestol obětuje a posvěcuje nikoli celý chléb, který byl přinesen, ale jen tu jeho část, kterou vyřízl. To totiž souvisí s přinesením Krista. Ostatní dary vydělili hospodáři z mnoha plodů stejného druhu, přinesli do chrámu a odevzdali do rukou kněží, kteří je přijali a předložili Bohu, nebo mu je přinesli jako oběť, či s nimi naložili tak, jak se na tu kterou přinesenou věc slušelo. Ale Tělo Kristovo je odděleno od těch věcí, které jsou s ním jednoho druhu, je přineseno, přijato, předloženo Bohu a nakonec Jemu obětováno samotným knězem, protože Syn Boží:

1. Sám si pro Sebe vybral tělo, odděliv je tak z našeho středu.

2. Sám přinesl Své tělo jako dar Bohu, protože Sám nikdy neopustil Jeho lůno, nýbrž přebýval v něm i potom, co toto tělo stvořil a přioděl se jím, takže bylo zasvěceno Bohu už od první chvíle, jakmile bylo stvořeno.

3. A konečně – On Sám je vynesl na kříž obětoval.

Proto i chléb, který má být proměněn v Tělo, odděluje sám kněz od jednostejných s ním chlebů, sám je předkládá Bohu, položiv je na posvátný podnos a potom je přinese na prestol a obětuje.

VI. Proč nad chlebem kněz svým konáním zobrazuje utrpení Kristovo

Vyřezaný chléb, pokud leží na žertveniku, je pouhým chlebem. Byl pouze předložen Bohu jako dar. Tím je naznačeno ono období, kdy byl i Kristus darem – ale tím byl, jak řečeno, už od narození, podle Zákona už Svým narozením, neboť byl prvorozený. (Lk 2, 22 – 23) Ale vše, co toto Tělo nakonec podstoupilo – tedy utrpení pro naši spásu, kříž a smrt – bylo starými obrazně zvěstováno už předem a proto se zde kněz už předem snaží zobrazit ono utrpení, dříve než přinese chléb na prestol a obětuje jej. Jak utrpení zobrazuje? Když odděluje část chleba z celku, činí z něj dar a na něm, jako na psací tabulce, zobrazuje utrpení a smrt Kristovu a cokoli dělá, koná za tím účelem nebo s tím úmyslem, aby jeho všechny činy představovaly jedno jediné: Kristovo utrpení a Jeho smrt.

Je to starý zvyk – byla doba, kdy se vedlo i nabádalo i prorokovalo činy. Například proroci, chtějící ukázat zajetí Židů, vzali na sebe pouta (Ez 3, 25); ostatně i Agabus postupoval přesně tak, naznačuje tím Pavlovo zajetí (Sk 21, 10 – 11) a říká se také, že jeden z bohonosných otců, když se ptali „Co znamená mnich?“, neřekl ani slovo, ale sundal oděv který měl na sobě a začal po něm šlapat.

I samotnou smrt Páně a celé Jeho spasitelné dílo staří vyjadřovali, ale i od Boha poznávali nejen skrze slova, ale i skrze skutky – například skrze moře, rozdělené holí Mojžíšovou nebo hořící keř, skrze Izáka, vedeného otcem coby žertva a skrze další věci. Tak byla od začátku zvěstována spásná tajina.

A kněz zobrazuje totéž a tímtež způsobem: co o oběti ví, to i vykládá slovy i vyjadřuje skutky, nakolik jen je to možné nad takovou látkou. Jako by říkal: takto se Pán vydal utrpení, tak zemřel, tak byl proboden Jeho bok, tak z probodeného boku vytryskla krev a voda – a takto postupuje, aby, jak jsme už řekli, bylo ukázáno, že této pravdě, této skutečnosti předcházely nejprve obrazy a zvěstná Písma, aby to vše bylo lidem předznamenáno. A tak i sám kněz, dříve než přinese chléb na prestol a obětuje jej, zobrazuje na něm to, co se stalo při Kristově oběti. Tím také vyjadřuje myšlenku, že tento chléb má být brzy proměněn v pravý Chléb, Jenž byl ukřižován a obětován. A navíc, protože je přikázáno „smrt Páně zvěstujte“ (1. Kor 11, 25), je třeba, aby se pozornost věnovala všem způsobům, jakými ji lze zvěstovat a vyprávět o ní. Na to bychom potřebovali tisíce úst, kněz ale zvěstuje smrt Páně jak slovy, tak svým konáním.

VII. V čem spočívá vzpomínání Pána

Nejprve kněz, vzav prosforu, z níž je třeba vyjmout posvátný chléb, říká: „Na památku Pána a Boha i Spasitele našeho Ježíše Krista.“, protože On nám přikázal: „To číňte na mou památku.“ (Lk 22, 19).

To říká kněz nejenom o chlebu, ale o celé službě, jako by začínal bohoslužbu od konce, protože Pán ona slova „To číňte na mou památku.“ řekl až po vykonání tajiny.

V čem ale tkví ono vzpomínání? Jakým způsobem vzpomínáme při bohoslužbě Pána? Jaké Jeho činy a události? Chci říci: nač myslíme, o čem vyprávíme při tomto vzpomínání? Třeba o tom, že Pán křísil mrtvé, vracel slepým zrak, tišil Svým slovem větry, nasytil tisíce několika chleby – o tom, co Jej ukazuje jako Všemohoucího a Boha? Nikoli! Právě naopak, vzpomínáme na to, co zdánlivě svědčí o slabosti – na kříž, utrpení, smrt. Neboť na to nám

Spasitel přikázal vzpomínat! Z čeho tak soudíme? To měl na mysli Pavel, který to dobře znal. Když píše korintským o tajině, vypráví, co řekl Pán: „To číňte... na mou památku.“ a dodává: „Neboť kolikrátž byste koli jedli chléb tento a z kalicha toho pili, smrt Páně zvěstujete.“ (1. Kor 11, 25 – 26). I sám Pán vyjádřil tutéž myšlenku, když podával tuto tajinu, říká: „To jest tělo mé. To jest krev má.“ (Lk 22, 19; 1. Kor 11, 23 - 24) Nepřidal k tomu vzpomínání divů, říká: mrtví byli kříšeni, malomocní očišťováni. Ale jen utrpení a smrt: „...které se za vás dává, ...která se za vás vylévá.“ (Lk 22, 19 - 20)

Jaký je důvod, že Spasitel připomíná nikoli zázraky, ale utrpení? Ten, že to druhé je důležitější nežli to první, že pro utrpení jsme spaseni a bez něj, míním tím utrpení, by člověk nemohl být vzkříšen. Zázraky jsou pak jen důkazy, neboť je Pán konal jen pro to, aby všichni uvěřili, že je skutečným Spasitelem.

VIII. O tom, co se vykonává nad chlebem

Protože je třeba tímto způsobem konat vzpomínání Páně, říká kněz: „Na památku Pána...“, připojuje to, co připomíná Jeho kříž a smrt. Neboť, když vyjímá onen chléb, cituje dávné proroctví o Spasitelově utrpení: „Jako ovce k zabití veden jest.“ a dále... (Iz 53, 7 – 8) a vypravuje o tom, nakolik je možno, slovem i skutkem. Kněz vyřízne část chleba, jednak proto, aby tak vyňal dary, ale také (jak uvedeno výše) na znamení Kristova odchodu ze světa a navrácení se k Otci skrze smrt, jak Sám řekl: „Opouštím svět, a jdu k Otci.“ (Jan 16, 28).

Potom kněz mnohokrát vbodne kopí a pak rozřeže chléb na několik částí a ke každé říká i prorocká slova, užívaje u té které části náležitých slov. Tím dává najevo, že jeho konání je vyjádřením toho, co říká slovy: jako je tento chléb, který má být předložen Bohu a posvěcen, vydělen z látky stejné podstaty, tak i Pán, Jenž pochází z lidí, s nimiž měl pro svou lásku stejnou přirozenost „Jako ovce k zabití veden jest.“ a „...vzat jest ze země život Jeho.“

Potom kněz připojuje, co je v proroctví dále – položiv chléb na posvátný podnos, říká a činí to, co zobrazuje samotné obětování a smrt Páně: „Obětuje se Beránek Boží, který snímá hříchy světa.“ Těmito slovy a konáním vyjadřuje druh smrti, když na chlebu znázorňuje kříž a vyjadřuje tak, jakým způsobem se obětování odehrálo – skrze smrt na kříži. Potom probodne chléb jakoby na pravé straně, vyjadřuje tím probodění boku Kristova; kvůli tomu se také nástroj, sloužící k probodění chleba nazývá kopí a je zhotoven tak, aby kopí skutečně připomínal. Když kněz uskutečňuje tento úkon, vyjadřuje zároveň tuto událost i slovy: „Jeden z vojínů kopím bok Jeho probodl.“ Podobně i to, že z rány vytryskla krev a voda, vyjadřuje kněz slovy i skutky, když vlévá do posvátného kalichu víno a vodu – i to je vzpomínka na Pána! – a připojuje slova: „A hned vyšla krev a voda.“

IX. Proč nařídil Pán toto činit na Svou památku

Proč nám Pán dal takové nařízení? Co měl na mysli, když od nás žádal takové vzpomínání? To, abychom nebyli nevděční. Jak známo, dobrodinci někdy stačí jako odměna od těch, jimž dobrodiní prokázal, pouze to, že si prokázaná dobrodiní pamatují. Aby vzpomínali, vymysleli lidé různé prostředky: pomníky, sochy, sloupy, svátky, oslavy, závody... To vše má jediný smysl – aby lidská dobrodiní neupadla v zapomnění.

To měl za cíl i Spasitel, ale jenom někteří, jak pravil, nalézají prostředky proti zapomnění, aby vzpomínali na dobrodiní jim učiněná: „To číňte na mou památku.“ A jako na sloupech, vynikajících mužů toho kterého města jsou zobrazena vítězství, kterými byla města zachráněna a povznesena, tak i my na oněch darech zobrazujeme smrt Páně, skrze níž jsme obdrželi úplné vítězství nad Zlým. Jenže zatímco města mají při sobě pouze tělesný obraz svého dobrodince, my skrze dary máme u sebe nejen takovýto obraz, ale samotné tělo Hrdiny.

Ještě ve Starém zákoně bylo přikázáno konat obrazně to, co nám nyní On nařídil konat opravdově, skutkem: to samé označoval i pesach – zabití beránka a připomínka tohoto zabití a krve, jíž byli v Egyptě spaseni židovští prvorození. Takový smysl má toto vzpomínání.

X. O tom, co se říká během přinášení darů po vzpomínání Pána a o tom, že toto přinášení je zároveň děkovné i prosebné

Mezi tím kněz ještě vykonává přinášení darů: odděliv část od každého přineseného chleba, mění ji tak v posvátný dar, nekoná však ani nehovoří to co na začátku, čím se poukazovalo na smrt Páně; ačkoli to už jednou bylo řečeno, připomínáme, že to se vztahuje k celé bohoslužbě, neboť veškeré přinášení darů se koná jako vzpomínka na Pána a při ní se stále zvěstuje Jeho smrt.

Co se tedy říká dále? Ku slávě přesvaté Matky Boží, na památku toho či onoho světce, na odpuštění hříchů osob živých i mrtvých.

Co to znamená? Že důvodem k přinášení darů je poděkování a prosba Bohu. neboť tak už to chodí, že se žádný dar nedává bezúčelně: ať už z úcty Bohu nebo jako pocta člověku, ale vždycky kvůli nějakému dobrodiní, ať už prokázanému nebo teprve očekávanému. Dary přinášíme buď dobrodinci z vděku za dobrodiní nám prokázaná, nebo jimi chceme dosáhnout milosti od toho, kdo pro nás může něco udělat či nám něco poskytnout.

Drahocenné dary jsou přinášeny z první i druhé příčiny – za to, co jsme dostali i abychom něco dostali. Vzdáváme díky Bohu a zároveň Jej prosíme, děkujeme mu za to, co pro nás učinil, prosíme pak, aby nám dal svá dobrodiní – a tak tytéž dary jsou děkovné i prosebné.

Ale co jsou to ona dobrodiní, která nám byla dána i která ještě žádáme? Obojí jsou vlastně jediné: odpuštění hříchů a dědictví království nebeského. Tak je především třeba, abychom pro sebe prosili podle přikázání Páně to, co už dostala Církev a oč stále prosí. Ale jak chápat právě toto, že Církev tato dobrodiní dostala a zároveň je ještě nedostala a prosí o ně Boha?

Dostala je, zaprvé, v tom smyslu, že na ně dostala právo, neboť dostala „moc syny Božími býti“ (Jan 1, 12) a to je dar společný pro všechny křesťany, jenž je nám dán smrtí Spasitelovou – v tom spočívá i síla božského křtu a dalších tajin, skrze něž se připojujeme k Bohu a stáváme se dědici království nebeského. Zároveň ale už Církev dědictví království nebeského skutečně obdržela – skrze nesčíslné svoje členy, které už dříve poslala Církev na nebe, kde je jejich nový domov, jak praví blažený Pavel: „k církvi prvorozených, kteříž zapsáni jsou v nebesích“ (Žd 12, 23). V tomto smyslu se už Církvi dostalo velikých dobrodiní.

Neobdržela však ještě království nebeské jednak pro ty svoje děti, které ještě bojují o vítězství, nebo jinak řečeno, které ještě přebývají v tomto časném životě a výsledek jejich zápasu není zatím známý, jednak pro děti, které odešly z tohoto života s ne zcela dobrou a pevnou nadějí na toto království. Proto Církev připomíná smrt Páně i zesnulé svaté, ale vzpomíná také těch, kteří ještě nedosáhli cíle – za první Bohu děkuje, za druhé vroucně prosí.

Tak je první část přinášení darů děkovná, stejně tak druhá, ale část následující je prosebná. Kněz říká: „na památku Pána“, „ku slávě Jeho blahoslavené Matky“, „ku cti svatých vzdáváme Ti díky“, neboť „Svojí smrtí otevřel jsi nám bránu života“. Protože si Spasitel vybral z našeho středu Svoji Matku, dostalo se nám takové slávy, že máme přímluvce, kteří jsou stejné přirozenosti s námi, neboť On daroval tuto výsadu těm, kdo jsou z našeho rodu.

Slova „ku slávě“ a „ku cti“ znamenají „pro slávu a čest“, stejně jako slova „na odpuštění hříchů“ znamenají „pro odpuštění hříchů“ a mají dvojí význam: pro odpuštění hříchů, které už bylo dáno i které je teprve očekáváno. Kdo neví, že sláva blažené Bohorodice, přímluvy svatých a jejich důvěrná blízkost Bohu jsou z mnoha dobrodiní, která už církev dostala? Přinášení dary za obdržená dobrodiní není samozřejmě nic jiného, nežli vděčnost. Potom, co bylo řečeno, jsou jasná i slova „na památku Pána“ – je to projev vděčnosti Pánu za Jeho smrt. Ta slova se říkají při přinášení darů hlavně proto, že smrt Páně byla pro nás příčinou všech dobrodiní.

Nakonec po tom všem kněz zakončuje modlitby, prosí za odpuštění hříchů, upokojení duší zesnulých a další věci. Je totiž velmi moudré, abychom Bohu, když se k Němu obracíme,

ihned nevykládali svoje potřeby a nepožadovali to, v čem máme nedostatek, ale abychom si nejprve připomněli, co už jsme od Něj dostali a co máme a vzdali za to Bohu díky a slávu, stavíce tak slávu Boží výše, než svoje potřeby.

XI. Proč se dary přikrývají a co se při tom říká

Protože to, co bylo chlebem řečeno a vykonáno, znázorňovalo smrt Páně pouze obrazně a v podobenství, ale chléb zůstal stále jen chlebem, byv Bohu pouze předložen jako dar. Proto představuje Kristovo Tělo v prvním období Jeho života, neboť i ono bylo zpočátku darem, jak už jsme řekli. A proto také kněz k chlebu připojuje a zobrazuje na něm ony divy, které se na něm dály v tom čase, kdy se Pán narodil a ještě ležel v jeslích. Postaviv nad chlebem takzvanou hvězdu, říká: „I přišedši hvězda, stála nad místem, kdež bylo dítě.“ (Mt 2, 9) a pokračuje slovy, která ještě dlouho před tím řekli o Spasiteli proroci a která příslušela pouze Bohu, aby o Něm lidé nenabyli kvůli Jeho tělu či zevnějšku nízké mínění, nedůstojné Jeho Božství: „Hospodin kraluje, oděn jest velebností... Sláva tvá, Kriste, zastřela nebesa, a země plna chvály tvé.“

Řka toto kněz, přikrývá dary, tedy chléb i kalich, slavnými pokrovy a okuřuje je ze všech stran, to vše koná proto, že i síla vtěleného Boha byla v tomto čase, dříve než nastala doba zázraků a svědectví s nebe, rovněž jakoby zakryta. Ale ti, kdo byli tak moudří, že o Něm mohli říci: „Hospodin kraluje, oděn jest velebností.“ a přiznat Mu i další označení, náležející Bohu, ti Jej poznávali a uctívali jako Boha a rozeznávali Jej i pod pokrovem, který na Něm byl. Totéž znázorňuje i kněz, když při přikrývání darů říká: „Přikryj nás záštitou křídel svých...“ a ze všech stran je okuřuje.

Po těchto slovech a úkonech prosí kněz Boha, aby tato bohoslužba dospěla ke zdárnému cíli; potom přistoupí k prestolu a, stoje před posvátným stolem, začíná samotnou bohoslužbu.

XII. 1. O počátečním slavosloví

První místo v bohoslužbě má slavosloví: „Blahoslaveno budiž království Otce i Syna i svatého Ducha.“

Modlitba k Bohu je díkyvzdání, slavení, vyznání hříchů a prosba. Ale první místo mezi tím zaujímá slavení, zejména proto, že je zvykem moudrých lidí, když přistupují k Pánu, dát nejprve najevo ne to, co se týká jich samých, ale to, co se týká pouze Pána. A právě to vyjadřuje slavosloví.

Neboť kdo prosí, ten chce něco učinit ve svůj prospěch, kdo se vyznává, chce se osvobodit od špatnosti – a tak vlastně klade důraz na sebe; kdo vzdává díky, činí tak samozřejmě pro to, že děkuje za dobrodiní, která obdržel. Avšak kdo přináší slavosloví, ten nechává sám sebe i všechny své věci stranou a oslavuje Pána pro Něj samotného, pro Jeho sílu i slávu.

Ostatně i přirozenost a řád věcí žádá, aby na prvním místě bylo slavosloví. Když totiž přistupujeme k Bohu, poznáváme nejprve Jeho nepřístupnou slávu, moc a velkolepost. Pak následuje úžas, posvátný strach a podobné pocity – z toho pak nutně pramení slavení. Pokročíme-li dále, poznáme Boží milost a lidumilnost – to je následováno vzdáváním díky, potom začneme nahlížet všchnu Jeho velikou milost a bohatství Jeho lásky; prvním a naprosto dostatečným důkazem takové velikosti a bohatství je naše vlastní špatnost, navzdory které nám Bůh nepřestává rozdílet svá dobrodiní. Právě špatnost nám nejlépe dokazuje, jak lidumilný je Bůh, neboť tento důkaz je velmi blízko – je před našima očima i přímo v nás. Budeme-li připomínati před Bohem své špatné skutky, znamená to vyznávání hříchů.

Prosby jsou pak na čtvrtém místě. Po takových úvahách, skrze které poznáváme milost a lidumilnost Boží i Jeho vztah k nám, následuje samo sebou, že směle můžeme doufat v to, že dostaneme, čeho je nám třeba, budeme-li za to prosit. Jestli byl Bůh už tak milostivý ke zlým lidem, oč milostivější bude k těm, kteří se změní, kteří už byli ospravedlněni tím, že se

vyzpovídali ze svých hříchů? Tak pravil i prorok: „Vyznej nejprve svoje hřích, abys byl ospravedlněn.“

Tak zaujímá slavosloví mezi modlitbami první místo, proto i před každou modlibou, před každou bohoslužbou, slaví kněz Boha.

Proč však vyhledává Boží trojicitu a nikoli Jeho jednotu? Neříká „blahoslaven Bůh“ či „blahoslaveno budiž království Boží“, ale rozlišuje Osoby: „Blahoslaveno budiž království Otce i Syna i svatého Ducha.“ To proto, že skrze Vtělení Páně lidé poprvé poznali, že jsou v Bohu tři Osoby a to, co se tu právě teď koná, je tajemné zobrazení téhož Vtělení Páně – proto je třeba, aby na samém začátku bohoslužby zazářila a byla zvěstována Trojice.

XII. 2. O prosbách, zejména o první, kterou si vyprošujeme pokoj

Po slavosloví předkládá kněz Bohu prosby, říká: „V pokoji k Hospodinu modleme se!“

Abychom nebyli „marnomluvní“ (Mt 6, 7), protože „zač bychom se měli modlit, jak by náleželo, nevíme...“ (Ř 8, 26), dává nám kněz k modlitbě návod a učí nás nejprve, jak se máme modlit – „v pokoji“.

Ale proč hned po slavosloví vybízí kněz k prosbám, když tomu nepředcházelo vyznání hříchů a díkůvzdání Bohu? Protože už ve slově „pokoj“ je zahrnut obojí tento smysl modlitby, pokud o tom zevrubně rozvažujeme. Neboť kdo je nespokojen s tím, co jej v životě potkává, ten nemůže mít v nitru pokoj; ten má pouze rozumný člověk, který podle zásady blaženého Pavla: „ze všeho díky činí“ (1. Tess 5, 18).; pokoj v sobě nemůže mít ani ten, kdo nemá čisté svědomí, ale to je nemožné bez zpovědi. Proto kdo se modlí v pokoji, ten už v duchu vzdal Bohu díky a vyznal hřích.

Ale i prosby, které lidé přinášejí Bohu, ukazují je jako děkující a vyznávající. Oč prosí? O smilování – to je prosba odsouzených, kteří už nemají žádného prostředku k záchraně, nemají už co říci na svou obhajobu, odsouzených, kteří se tímto posledním slovem obracejí na soudce s nadějí, že si smilování vyprosí když už ne podle práva, tak alespoň pro jeho lidumilnost. Ale kdo toto činí, podává tím svědectví zároveň o zvláštní dobrotivosti Soudce i o svých vlastních zlých činech, přičemž to první je vlastní znak díkůvzdání, to druhé zpovědi.

K modlitbě vyzývá lid jakožto osoba k tomu určená. Proto také stojí v čele lidu jako jeho přímluvce a prostředník, aby jeho modlitba byla opravdová a měla více síly, jak pravil i apoštol Jakub: „Mnohoť zajisté může modlitba spravedlivého opravdová.“ (Jak 5, 16), zejména když i všichni, za které jsou modlitby přinášeny, přidávají k tomu co jen mohou – dobré skutky, modlitby, pokoru a další dobré vlastnosti o nichž vědí, že jsou milé Bohu.

Jaká je první následující prosba? „Za pokoj shůry a spásu duší našich.“

Když dal kněz na začátku poučení, v jakém duševním rozpoložení je třeba se při modlitbě nacházet, učí nás nyní to, oč máme především prosit, zejména o „království Boží a jeho spravedlnost“ (Mt 6, 33), protože spasení duší je ono království a spravedlnost Boží značí nebeský pokoj; o něm řekl apoštol Pavel: „Pokoj Boží, kterýž převyšuje všeliký rozum.“ (Filip 4, 7). Tento pokoj zůstavil Pán apoštolům, když odcházejí k Otci pravil: „Pokoj zůstavuji vám, svůj pokoj svůj dávám vám.“ (Jan 14, 27) Slovo „spravedlnost“ pak označuje nejen, že vše bude rozděleno rovným dílem, ale vyjadřuje i ctnosti všeho druhu; slovo „pokoj“ znamená něco obecného, neboť je plodem a souhrnem všech ctností a pravé filosofie. Nemůže totiž dosáhnout svrchovaného pokoje ten, komu se nedostává byť jedině ctnosti a naopak – každý, kdo se chce těšit pokojem, musí projít všemi stupni ctnosti.

Proto bychom měli usilovat, abychom žili v pokoji, nakolik je to jen možné, s lidmi, a potom prosit Boha o Jeho pokoj – a stejné je to i u ostatních ctností. Je cudnost, které se dosahuje duchovním úsilím a jest cudnost, jež jest dána duši Bohem; tak je to i s láskou, modlitbou a moudrostí a se vším ostatním. Proto i kněz nám na začátku říká o tomto pokoji, který je v naší moci, jehož můžeme sami dosáhnout a vybízí nás, abychom v takovém pokoji přinášeli prosby Bohu; zároveň nás ale vybízí modlit se k Bohu za mír, který On dává, říká: „Za pokoj

shůry... k Hospodinu modleme se.“ Nemluví tu o pokoji mezi lidmi, kdy nejsme jeden k druhému nesmiřitelní, ale o pokoji jako takovém, kdy naše srdce netrpí výčitkami. Z tohoto pokoje je veliký prospěch, dá se říci, že je naprosto nezbytný pro naše ctnosti, protože duše, která je rozbouřená zmatky, se nemůže dokonale spojit s Bohem právě kvůli svému nepokoji. Jako pokoj způsobuje, že mnoho lidí je jako jedna osoba, tak nepokoj působí, že jedna osoba je jakoby rozdělena na několik - jak by se mohla taková osoba spojit s jednoduchým a jediným Bohem? Kromě toho, pokud se někdo modlí, nemaje pokoj, nemůže se ani dobře modlit, ani mít ze své modlitby jakýkoli užitek. Zmítá-li člověkem hněv a nesmiřitelnost vypudila pokoj z jeho duše, nedosáhne svojí modlitbou odpuštění hříchů, a tím spíše ani dalších milostí. Následkem dalších hříchů člověka hryže svědomí, v srdci nosí výčitky a zmítá jím takový neklid, a v takovém případě pozbyl všechnu důvěru k Bohu, podle slov: „A když se modlí, modlí se bez důvěry.“ (parafráze na Ef 3, 12), což znamená, že se modlí bez víry, a takový člověk se modlí naprázdno, bez užitku.

Tím jsme nabádáni, abychom se modlili k Bohu v pokoji a především, abychom si vyprošovali pokoj shůry a teprve pak vysílali k Bohu prosby za další věci: nejen za církve a stát a za jejich vůdce, za ty, kdož jsou v nebezpečí, neštěstí či nesnázích, ale za všechny lidi, celý svět, jak se dále praví: „Za mír celého světa.“ To proto, že náš Pán jest obecně Pánem všech a věříme, že Jakožto Stvořitel pečuje o všechno Své stvoření a ten, kdo se o ně stará, je Mu milejší než ten, kdo jenom přináší oběť.

Konečně se modlíme, abychom, podle blaženého Pavla, „tichý a pokojný život vedli ve vši pobožnosti a šlechtnosti.“ (1. Tim 2, 2)

Modlíme se ale nejen za obdarování duchovní, ale i za dobrodiní tělesná, která jsou pro nás nezbytná, za „příznivé počasí, za hojnost plodů zemských...“, spatřujeme neboť původce a dárce všech těchto dobrodiní v Bohu a k Němu jedinému vzhlížíme, neboť sám Kristus nám přikázal, abychom Jej, mimo jiné, prosili i o chléb vezdejší.

XIII. Co znamená neustálé prosba o smilování

Prozkoumejme nyní, proč ve chvíli, kdy kněz vyzývá k modlitbě za přemnohé a různé věci, okolostojící věřící se modlí pouze za smilování a stále se k Bohu obracejí s touto jedinou prosbou.

Je tomu tak především proto, že, jak řečeno, tato prosebná modlitba obsahuje i poděkování a vyznání hříchů. Prosit Boha o slitování totiž znamená žádat si Jeho království, které Kristus slíbil dát těm, kteří jej budou hledat, a spolu s ním i všechno ostatní, co potřebujeme (Mt 6, 33). Proto má tato jediná modlitba dostatečnou moc, aby nám vymohla všechno.

Z čeho ale usuzujeme, že smilování Boží znamená Jeho království? Z toho, že Kristus, když mluví o odměně, připravené milosrdným, o odplatě, kterou z Jeho milosti dostanou, na jednom místě říká, že „milosrdenství dojdou“ a jinde, že se jim dostane království Božího – takže vyjde nastejno dojít milosrdenství a zdědit království nebeské: „Blažoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou.“ (Mt 5, 7); na jiném místě, jako by Kristus objasňoval Svá slova a ukazoval, co znamená ono „milosrdenství dojdou“, říká. „Tedy dí Král těm, kteříž na pravici jeho budou: Pojd'te, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa.“ (Mt 25, 34)

Obráceně ale platí: hledá-li kdo ve skutcích konaných milosrdnými lidmi dílo Božího milosrdenství, zjistí, pramení ze získání Božího království těmito lidmi. Co dělají milosrdní lidé? Pán praví: „Neboť jsem lačněl, a dali jste mi jísti, žíznil jsem a dali jste mi pítí. „ (Mt 25, 35) Tak ukazuje i Kristus, nad kým se smiluje a koho posadí ke Svému stolu. „Abyste jedli a pili za stolem mým v království mém.“ (Lk 22, 30) A abys věděl, jak zářící bude tento stůl, že to nebude stůl služebníků, ale stůl králů, pohleď, kdo tu bude přísluhovat: Sám Vládce všech „přepáše se, a káže jim sednouti za stůl, a chodě, bude jim sloužiti.“ (Lk 12, 37) Mimo to ještě člověka, nad nímž se slitoval přioděje, pokud je nahý. Znamená to, že mu dá královský šat?

Zajisté, přioděje jej svým vlastní šatem a On, jakožto skutečný král, přece nemá nic jako služebník! Právě tak my, služebníci, nemáme nic královského... Je to ono svatební roucho, kterým musíme být v království oděni, aby nás král s potupou nevyhnal ze svatební síně.

A co dále? Pán jim otevře svoje příbytky, uvede je sem a dá jim spočinutí, neboť „hostem jsem býval, a přijali jste mne“ (Mt 25, 35) Ale kdo je hoden takové milosti, není už služebník, ale syn, protože Pán praví: „Služebník nezůstává v domu na věky; ale Syn zůstává na věky.“ (Jan 8, 35) Synové jsou nejen dědici království, ale samotného Vládce, „dědicové zajisté Boží, spolu pak dědicové Kristovi“ (Ř 8, 17)

A tak prosit Boha o slitování znamená prosit Boha, abychom dosáhli Jeho království.

XIV. O poručení se Bohu

Po modlitbách za všechno nás kněz vyzývá, abychom sami sebe poručili Bohu, říká: „Nejsvětější, nejčistší, nejblahoslavenější a slavné vládkyně naší, Bohorodice a vždycky Panny Marie se všemi svatými pamětlivi jsouce, sami sebe i druh druhu i veškeren život náš Kristu Bohu poručme.“

Ne všichni jsou tak ale poručeni Bohu. Nestačí to totiž jen říci, ale je potřeba i Božho svolení k tomu. K tomu je nevyhnutelně potřeba důvěra, ta ale pramení z čistého svědomí, kdy v srdci nejsou výčitky, kdy se staráme o Boží věci a při těch starostech přehlídíme všechny věci naše. Tehdy se skutečně osvobozujeme od starostí o sebe sama a úplně přenecháváme své zaopatření Bohu s pevnou důvěrou, že toto přijme a bude nás ostříhat. Poněvadž k tomu je potřeba pravé filosofie a mnohého úsilí, povoláváme na začátku ku pomoci všesvatou Matku Boží i celé shromáždění svatých a pak teprve se můžeme poručit Bohu. Slovo „vzpomenuvše“ tu znamená „povolavše“, protože nejprve „Sjednocenost u víře a účastenství svatého Ducha vyprosivše, sami sebe i druh druhu i veškeren život náš Kristu Bohu poručme.“

Co to je „sjednocenost u víře“? „Muž dvojí myslí a neustavičný na všech cestách svých.“ (Jak 1, 8), praví Písmo, nazýváje mužem dvojí mysli toho, kdo je nestálý, který na ničem pevně netrvá, kdo se naklání na obě strany a ani pro jednu se nedokáže rozhodnout. Sjednocení ve víře je toho opakem – pevnost, rozhodnost, stálost, neboť kdo pevně věří, ví o všech věcech co skutečně jsou anebo nejsou. Člověk nestálý se ale chýlí střídavě k oběma možnostem, jak je to zřejmé z jeho označení.

Nuže, co je to ona „sjednocenost u víře“? Je to setrvalost, prostá vší dvojakosti.

Účastenství Svatého Ducha znamená Jeho milost. „Účastenství“ se nazývá proto, že poté, co Kristus svým křížem „zbořil hradbu dělicí na různu“ (Ef 2, 14) Boha a člověka, zbývalo ještě sjednotit a přivést v obecenství ty, kdo si byli navzájem vzdáleni a neměli jeden s druhým nic společného – a to se stalo skrze sestoupení Ducha Svatého na apoštoly. Odtud také pochází svatý křest a pramen darů Boží milosti, tím jsme podle blaženého Petra „Božského přirození účastníci učiněni byli“ (2. Petr 1, 4)

Kdo se chce poručit Bohu, tomu je nezbytná pevná víra a pomoc Svatého Ducha. A my Bohu poručíme nejen sebe sama, ale druh druhu, protože podle zákona lásky nemáme žádat jen to, co se týká nás, ale i to, co potřebují ostatní.

XV. O takzvaných antifonách a modlitbách během nich

V době, kdy jáhen přednáší Bohu prosby a posvátný lid se modlí, kněz uvnitř oltáře koná tiché modlitby za sebe, za přítomný lid a za „svatý chrám tento“, aby jim prokázal „hojná milosrdenství a slitování svá“ a připojuje důvod, kvůli němuž o tyto věci prosí a kvůli němuž Bůh je podle své spravedlnosti může poskytnout. Není to proto, že jsou prosící hodni tyto věci obdržet, ale protože Bohu „náleží všeliká sláva, čest a klanění.“ Pro Tvoji slávu, říká tím kněz, Tě prosím o všechno, neboť ve Tvé slávě se ukazuje láska k nám, nehodným lidem. Ta

sláva ti náleží podle slov blaženého Davida: „ Ne nám, Hospodine, ne nám, ale jménu svému dej čest pro milosrdenství své.“ (Ž 115, 1)

Toto všechno vyhlásí kněz, dokončiv modlitbu, neboť to je vlastní podstata slavosloví. Vyhláší to tak, aby všichni slyšeli, aby slavosloví dolehlo ke všem, kdo pějí chvalozpěv a aby tak celá Církev velebila Boha. I tito slyšící jsou účastní na jeho oslavování Boha, neboť když vyřkne slavosloví, připojí věřící „Amen“ a tím slovem přijímají předchozí slova kněze.

Potom kněz začíná zpěv žalmů, dokončuje je ale přítomný lid, zpívající Bohem seslaná slova svatých proroků: „Dobrét' jest oslavovati Hospodina a žalmy zpívati jménu tvému, ó Nejvyšší.“ (Ž 92, 2) To jsou vhodná počáteční slova, neboť přímo říkají o zpívání, že je dobré, což je užitečné vědět už na začátku; „oslavovati“ pak znamená děkovati a chváliti.

Když věřící dozpívají toto i následující verše, vybídne je jáhen k modlitbě, vyzýváje stejně jako před tím, aby se modlili.

Mezi tím, co se věřící modlí po skončení zpěvů, modlí se kněz k Bohu za sebe a vůbec za „plnost Církev“a zejména za ty, kdož zkrášlují dům Boží a snaží se jej ve všech směrech oslavit, aby tím sami došli slávy. Kněz k tomu připojuje blahý důvod naší naděje: „Neboť Tvá je vláda i království...“ Slávu, říká se tím, mají i králové a když chtějí, mohou se obklopit leskem, ale Ty jsi Král věčný. Tvá jest Vláda i Království.

Zvolav tento blahý důvod jako slavosloví, aby jej všichni věřící slyšeli a přijali tak na Boží chvále účast skrze slovo „Amen“ – jako už dříve – začíná kněz opět zpěv žalmu, který věřící zase dokončují. Po něm, právě tak, jak bylo výše uvedeno, na výzvu jáhna vznášejí k Bohu modlitby. Kněz znovu koná modlitby za věřící, modlí se s ním, aby každý dostal od Boha to, oč zvláště pro sebe prosí a krom „v budoucím... život věčný.“ K tomu připojuje ještě příčinu Boží dobrotivosti a lidumilnosti tak, aby ji všichni slyšeli.

Potom začíná kněz zpěv třetího žalmu, během něhož se vnáší Evangelium, před nímž jdou příslušující se svícemi a kadidlem a jež doprovázejí všichni, kdo slouží při oltáři. Evangelium obvykle nese jáhen, pokud není, pak kněz.

Při vchodu do oltáře se kněz zastaví nedaleko brány a ještě během zpěvu žalmů prosí Boha, aby zároveň s jeho vchodem do oltáře vešli i svatí andělé a připojili se k bohoslužbě a oslavování Boha, protože Bohu náleží slavení a klanění od lidí i andělů, ode všech bytostí, které jsou toho schopny: „neboť Tobě náleží všeliká sláva, čest a klanění.“

Pomodliv se takto, vchází do oltáře a pokládá Evangelium na svatý prestol.

XVI. Obecný nástin smyslu bohoslužby

Je nezbytné věnovat se nejprve slovům zpívaných žalmů. Podotkněme, že tajemství spásného díla Kristova se ukazuje jak v samotné oběti, tak i v těch skutcích a slovech, jež jí předcházejí nebo po ní následují.

Oběť zvěstuje smrt, Zmrtvýchvstání a Nanebevstoupení Páně, ježto drahocenné dary se proměňují v samotné Jeho z mrtvých vstavší a na nebe vstoupivší Tělo. Proto vše, co předchází oběti poukazuje na to, co předchází smrti Kristovu: Jeho příchod, prokazování a konečné zjevení se jako Spasitele; co po oběti následuje, to ukazuje „zaslíbení Otce“, jak Sám Pán pravil, že na apoštoly sestoupí Duch Svatý a že skrze ně budou národové uvedeni do obecenství s Bohem.

Celý svátostná obřad je jakoby dějinami, které jsou od začátku do konce v celosti a ve vnitřním souladu, takže vše, co je řečeno či vykonáno, sdílí plnost celku. Žalmy, protože se zpívají na začátku svátostného obřadu, značí první období Kristova spásitelného díla a to co po nich následuje, čtení ze svatých Písem a další, odkazuje na následující věci.

Ale je i druhý důvod zpěvu žalmů a čtení Písem – příprava a očištění před přijetím tajin. Nic však nebrání tomu, aby zmíněné úkony měly jak moc posvěcovat věřící, tak připomínat dějiny spásy, stejně jako šat skýtá nejen dobrodiní oděvu a zakrývá tělo, ale značí i povolání, způsob života a důstojnost toho, kdo jej nosí.

Tak je tomu i zde: pokud se zpívají a předčítají obecně svatá Písma a Bohem seslaná slova, věřící jsou posvěcováni, je vše zároveň vybráno a stanoveno tak, aby mělo i další moc, totiž svědčit o Kristově příchodu a činech.

Neboť nejen to, co se zpívá a čte, ale i to co se koná je takové povahy, že samo o sobě uspokojuje současné potřeby člověka a zároveň odkazuje na něco z Kristových činů, skutků a utrpení. To se vztahuje i k vnášení Evangelia či drahocenných darů do oltáře a totéž představují i dalších věci, o nichž se teď nebudeme rozepisovat.

Když jsme si učinili tento všeobecný přehled, podívejme se na jednotlivé části bohoslužby, protože v sobě nese obraz Spasitelova díla.

Nejprve se podívejme na zpěv žalmů.

XVII. Výklad první antifony

První výzva k slavení Boha náleží těm, kdo vedou bohoslužbu. Říká se v ní: „„Dobréť jest oslavovati Hospodina...“ To je píseň k Bohu a Otcí a zároveň o Jednorozeném. „Dobréť jest oslavovati Hospodina a žalmy zpívati jménu tvému, ó Nejvyšší.“ (Ž 92, 2) Nejvyšším je tu míněn Otec a Hospodinem pak Jednorozený – „Dobréť je opěvovati Syna i Tebe, Otče.“ Co to znamená? Je to úvod k dalším slovům, neboť tato píseň má Jím oběma vyjádřit chválu. Jakým způsobem ale? Ukazuje díla Synova v nichž je oslaven Otec.

Jaký je totiž důvod k chválení? Ponížení a ubohost Syna, Jeho utrpení a vůbec vše co vykonal v těle. Je tu slitování i pravda. Slitování proto, že nás, žalostným způsobem poražené nepřítel a Svě protivníky, nenechal ze Svě velké dobrotivosti a lidumilnosti bez povšimnutí a nejen že nám ukázal svůj soucit, ale sám přijal účast na našich strastech, záhubě a smrti.

Zbavil nás tak nejen následků zhoubného pádu, ale učinil nás také hodnými Svěho království a nevýslovných dobrodiní. Proto i Pavel říká: „Když se zjevila dobrota a láska k lidem Spasitele našeho Boha.“ (Tit 3, 8) Tehdy se poprvé projevilo, jak veliká tato Boží láska je - sám Pán slovy „neboť tak Bůh miloval svět“ ukázal, že je to láska nesmírná.

Proto uvedený žalm nazývá spásné dílo milosrdenstvím. Zajisté totiž na vše dříve sepsané hledíme jakoby na stín a obraz tohoto díla. Proto dí prorok o sobě: „Učinilť jest Hospodin pravdomluvnou přísahu Davidovi.“ (Ž 132, 11) Jaký je předmět té přísahy? Příchod a přebývání Hospodina v těle: „Z plodu života tvého posadím na trůn tvůj.“ (Ž 132, 11) – tím ukazuje na samotného spasitele. Z čeho tak vyplývá? Učí to Gabriel, když oznamuje Panně nevýslovné zrození a ukazuje, jaký bude Narozený: „Dát jemu Pán Bůh stolicí Davida otce jeho. A kralovati bude v domě Jákobově na věky, a království jeho nebude konce.“ (Lk 1, 32 – 33)

Ale samotná pravda jest „soud a spravedlnost“ (Ž 99, 4). Proč? Poněvadž Spasitel, poraziv hřích a usmrtiv d'ábla, neučinil to převahou síly a vítězné moci, ale soudem a spravedlností, neboť je řečeno: „Spravedlnost a soud jsou základem trůnu tvého.“ (Ž 88, 15) Právě tak přece i my u soudu porážíme své protivníky skrze výrok soudce. Proto je napsáno: „Nyní jest soud světa tohoto, nyní kníže světa tohoto vyvrženo bude ven.“ (Jan 12, 31) U vědomí toho blažený Dionýsios říká, že nekonečná lidumilnost Boží dobroty zrušila panství odpadlého množství – tedy démonů – nad námi nikoli převahou síly, ale skrze tajně Pánem nám předaná slova, skrze soud a spravedlnost.

Protože neopěvujeme jenom milosrdenství a pravdu, ale i „soud a spravedlnost“, připojuje Žalmista ještě „...přímý jest Hospodin, skála má, a že nepravosti žádné při něm není.“ (Ž 92, 16) Praví také: „Dobréť jest... zvěstovati každé jitro milosrdenství tvé, a pravdu tvou každé noci. (Ž 92, 2 – 3) Dnem i nocí je třeba chválit Boha, neboť to přesně znamenají slova „jitro“ a „noc“. Na jiném místě je to samé vyjádřeno slovy „každého času“ (Ž 34, 2)

To je smysl první antifony.

XVIII. Co znamenají proroctví zpívaná na začátku bohoslužby

Zpěvem druhého žalmu chválíme království a přiodění se mocí (Ž 93, 1) Božího Syna, k němuž došel skrze své ponížení a ubohost. Ale jaký je účel prorockých slov tohoto žalmu? A jaký význam mají ve vztahu ke Kristovu spasitelnému dílu?

Mluví o počáteční době Jeho příchodu, kdy Kristus už přišel, ale ještě se lidem nezjevil, kdy „na světě byl..., a svět ho nepoznal“ (Jan 1, 10) Je to doba před Janem Křtitelem, kdy nebyl ještě zažehnut svícen. Tehdy Pán ještě potřeboval prorocká slova; když se potom zjevil Sám, předpovězen proroky, prorockých slov už mu nebylo třeba – na zjeveného Krista ukázal Jan a ještě před ním Otec. Neboť „Všickni proroci i Zákon až do Jana prorokovali.“ (Mt 11, 13) Proto se tato doba před Janem naznačuje zpěvem proroctví, protože i drahocenné dary, které značí Krista, nejsou v tuto chvíli ještě zjevně vyneseny, ale zůstávají zakryty na zvláštním místě oltáře.

Nyní se podívejme na slova žalmu: „Hospodin kraluje, oděn jest velebností“ (Ž 93, 1) „Královstvím“ nazývá žalm poznání, kterého se dostalo lidem o Pánu, pro něž se Mu pokořili, když, nakolik mohli, poznali Jeho stkvělost, krásu a moc. To značí ona slova Spasitelova „Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi.“ (Mt 28, 18), neboť po nebešťanech poznali i lidé na zemi pravé Pána. Pohleď i na další výroky – a všude nalezeš to samé...

A tak, uváděje obraz království a moci, praví prorok: „...neboť upevnil vesmír, kterýž se nepohne.“ (Ž 93, 1). Upevněním míní žalm víru. Pán upevnil zmateně bloudící a sjednotil je se Sebou. Takový je totiž bloudící – nemůže se nikterak zastavit. Ale Pán říká: „jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jméno Otce i Syna Ducha svatého.“ (Mt 28, 19) A to je učení víry.

Ale k tomuto království nestačí jen víra, nestačí, aby se Pánu pokořili národy pouze tímto způsobem. Musí k tomu přistoupit i zachovávaní přikázání. Prorok pokračuje: „Svědectví tvá jsou velmi jistá.“ (Ž 93, 5) a Pán ke slovům o křtu přidává i výrok o přikázáních: „Učíte je zachovávat všechno, což jsem koli přikázal vám. „ (Mt 28, 20) To, co Spasitel nazývá „přikázání“, to prorok zve „svědectví“. A to najdeš v Písmu všude, že totiž jsou zákony nazývány „svědectví“.

Dále: „Domu tvému náleží svatost, Hospodine.“ (Ž 93, 5) a pod svatostí se rozumí oběti, dary a vůbec všechno sloužení příslušející Bohu. Slova „domu tvému náleží“ prorok vyjadřuje, že tento dům není Bohem opuštěný a prázdný, ale že v něm sídlí samotný Pán domu – protože kdyby v něm nesídlil Bůh, nemohla by mu náležet svatost, která jinak náleží samotnému Bohu. To potvrdil i Pán, když přislíbil, že bude vždycky s Církví; i Pavel nazývá Církev domem Boha živého, říká: „abys věděl, kterak v máš v domu Božím chovati se, jenž jest církev Boha živého.“ (1. Tim 3, 15) Tato sláva bude „na věky“ (Ž 93, 5) a totéž vlastně řekl i Pán: „A aj, já s vámi jsem po všechny dny, až do skonání světa.“ (Mt 28, 20)

Tak jsou tyto zpívané žalmy proroctvím o tom, co vykonal Spasitel skrze svůj kříž a smrt.

XIX. Výklad třetí antifony

Následující antifona ukazuje už jakoby setkání s už přišedším a zjevivším se Pánem, proto je umístěna a zpívá se během vchodu a vynášení Evangelia, které představuje Krista. Že měl prorok před duchovním zrakem zjevení Krista, když zpíval tuto píseň, je poznat zejména podle radosti a veselí z Něj. Prorok se cítí naplněn a k zve k Němu všechny ostatní: „Pojďte, zpívejme Hospodinu...“ (Ž 95, 1) Člověk se totiž až do příchodu Páně nemohl radovati, protože radost nám přinesl jediný Kristus. Pokud se předtím, nežli On přišel, na zemi někdo radoval, pak se radoval proto, že byl zasvěcen do Jeho tajemství: „Abrahám... veselil se, aby viděl den můj, i viděl, a radoval se.“ (Jan 8, 56) A stejně tak sám David: „Navrať mi radost spasení tvého.“ (Ž 51, 14), neboť měl potěšení v Kristu dříve než zhřešil a když pak o ně skrze hřích přišel, prosil o ni Boha.

Proto když se vyhlašuje slovy: „pojďme a budeme osvěceni“, příchod Krista, ukazuje věta „Pojďte, zpívejme Hospodinu“ že se Pán zjevil a přinesl radost. Pak je nazván Spasitelem a

Pánem. Spasitelem a „spasením“ nazývá Písmo Krista proto, že z Božských Osob byl jen Syn vykonavatelem našeho spasení a skrze Něj bylo vše završeno. To řekl i Pavel: „očistění hříchů našich skrze sebe samého učiniv“ (Žid 1, 3), to sám Pán ukázal v obraze Dobrého pastýře, který neposlal ostatní hledat ztracenou ovci, ale sám ji hledal a našel a vzal a přinesl na ramenou. (Lk 15, 4 – 6) Proto přijal i jméno odpovídající Jeho službě – Ježíš.

„Předejdeme obličej jeho s díkyčiněním...“ (Ž 95, 2) „Obličejem“ je míněno zjevení Páně. Nebudeme přece čekat na to, až Jej spatříme, když Bůh už vešel do domu, ale vyjdeme Mu v ústřety a budeme Jej vyznávat, tedy oslavovat, „žalmy prozpěvovat jemu“ (Ž 95, 2); vzdáme Mu čest náležející Bohu. Sám se chtěl zjevit „způsob služebníka přijav“ (Flp 2, 7), ale my nezapomínáme na Vládce v Něm, nejsouce oklamáni tělem abychom posuzovali jen podle viditelného, aniž se dáme strhnout, abychom si mysleli něco nízkého o Vznešeném – neboť v tomto těle se skrývá „Bůh silný, veliký, a Král veliký nade všechny bohy.“ (Ž 95, 3) K tomu prorok dále přidává další věci příslušející Bohu.

Taková jsou prorocká slova a zpívají se na tomto místě.

XX. O vynášení svatého Evangelia a o Trojsvaté písni

Když se toto zpívá, kněz stojící přímo před prestolem pozdvihne Evangelium a ukazuje je, což znázorňuje ukázání se Páně, kdy se tento začal zjevovat. Evangelium totiž značí Krista stejně tak, jako prorocké knihy se nazývají proroky. Proto Abrahám říká boháčovi: „Majít Mojžíše a Proroky...“ (Lk 16, 29), to znamená knihy proroků.

Když se Ten, o Němž mluvili proroci, ukázal sám a zjevil Sebe, nikdo už slovům proroků nevěnuje pozornost. Proto s objevením se Evangelia proroctví ustávají... Od té chvíle zpíváme to, co je z Nového Zákona – velebíme Přesvatou Matku Boží i další svaté nebo opěvujeme samotného Krista proto, že mezi námi přebýval a za to, co, přebýváje tu, vytrpěl a vykonal. Za to všechno Jej církev oslavuje...

Konečně oslavujeme i Boha v Trojici, jehož poznání nám přineslo zjevení Spasitelovo. Tuto píseň jsme přijali od andělů, je převzata z prorokovy knihy posvátných žalmů. Církev Kristova ji přijala a byla zasvěcena Trojici. Neboť třikrát zvolané: „Svatý“ jsou slova andělů (Iz 6, 3), „Bože,... silný,... nesmrtelný“ pak slova blaženého Davida, řkoucího: „Žízni duše má Boha, Boha (silného a) živého“ (Ž 42, 3) Přijetí a spojení obou a přídavek modlitby, slova „Pomiluj nás“ jsou dílem Církve, poznávající a zvěstující Trojjediného Boha; tok se ukazuje jednak soulad mezi Starým a Novým Zákonem, jednak to, že andělé i lidé tvoří jednu Církev, jeden chór – a to skrze zjevení Krista, jenž byl zároveň nadnebeský i pozemský. Proto po objevení se Evangelia a jeho vnesení do oltáře zpíváme tuto píseň, jakoby volajíce: Ten, kdo k nám přišel, postavil nás mezi anděly a připojil k jejich chóru. Tak to je.

XXI. O modlitbě, jež je čtena během této písně a o posvátných vzhlasech

Před touto písní prosí kněz Boha, aby přijal tuto píseň a seslal pějícím Svoji milost. Jaká je to milost? Milost odpovídající této písni, tedy „posvěcující duše i těla“ zpívajících, milost dávající odpuštění hříchů, „abychom ve svatosti sloužili tobě po všechny dny.“ Příčina toho je uvedena: „Neboť svatý jsi“ a „ve svatých spočíváš“ – neboť zajisté Svatý se raduje ve svatých a posvěcuje je. Zvolav to a připojiv slavosloví, dává tím kněz znamení posvátnému shromáždění, aby zazpívalo Trojsvatou píseň. A toto shromáždění, když zakončí, jak je zvykem, slavosloví slovem „amen“, začne zpívat.

Po písni pak kněz vybídne všechny, aby nebyli lehké mysli a nedbalí, ale byli pozorní k tomu, co se koná a zpívá. To vše znamená ono „Pozor mějme!“ Potom vyprošuje všem pokoj a připomíná „velemoudrost“, s níž je nutno obrátit mysl k tajemstvím. Co to je ona velemoudrost? Myšlenky náležející svatému obřadu, jimiž jsou věřící naplněni, musí vidět a slyšet vše co se vykonává i čte, nemajíce při tom v sobě nic pozemského. Je to křesťanská velemoudrost a takovýto význam má ono slovo, které kněz mnohokrátě během bohoslužby

zvolá k věřícím – připomíná věřícím ony zbožné myšlenky. Tak totiž i my často jeden druhému připomínáme jedněmi slovy neporušenost mysli a obnovujeme ji v duších posluchačů.

Proč je potřeba to připomínat? Velká je moc zapomnění a z lidských vášní žádná nedoráží na člověka častěji a tak lehce jako zapomnění. Když ale člověk nutně stojí s náležitými myšlenkami a účastní se bohoslužby, slyší a pozoruje ji, pak aby to nebylo pro něj bez užitku a pouze neztrácel čas, je třeba, abychom sami sebe povzbuzovali a byli bdělí, což není snadné. A je potřeba i napomínání z vnějšku, abychom náš rozum, který je neustále olupován zapomněním a zahlcen marnými starostmi, mohli znovu napravit.

Totéž hlásá i píseň, která se zpívá při vnášení drahocenných darů do oltáře, řkoucí: „světské odložme péče“, čímž míní výše uvedené věci.

I vozhlás „Povznesme se!“ je napomenutí. Jaké? Chce po nás, abychom se s Bohem a s tajinami setkávali ne s lehkomyšlností, ale skrze duchovní úsilí a námahu a abychom si počínali s veškerou zbožností pokud vidíme, říkáme či slyšíme něco z posvátných věcí. První známkou takového úsilí a bohabojnosti je vzpřímené držení těla, tedy abychom to vše činili nikoli v sedě, ale stojíce, neboť to je způsob prosících a služebníků. Služebníků, kteří kvůli příkazům vladaře mají mysl všude, aby byli připraveni ke službě, a jakmile by jim poručil něco vykonat, aby hned spěchali. My pak Boha prosíme o nejdůležitější věci a proto jsme služebníky ve všech věcech.

Takový je smysl těchto slov.

XXII. O čtení Písma, jeho pořadí a významu

Po Trojsvaté písni se čte kniha apoštolů a potom, když Církev zazpívala Bohu chvalozpěv, čte se samotné Evangelium.

Proč ale před čtením z Písma oslavujeme Boha? Protože je to třeba činit vždy, když nám Bůh dává bez přestání dary, zejména když se nám dostane nějakého velkého dobrodiní, například když slyšíme Boží slova. Ale zatímco při čtení Apoštola zpíváme píseň prosebnou, neboť je k ní připojeno „Smiluj se“, při čtení Evangelia oslavujeme Boha už bez prosby, což znamená, že Evangelium tu značí Krista. Kdo Jeho nalezl, ten už má ale vše, neboť „Ženich jest s nimi“ (Mt 9, 15) a takový Jej nepotřebuje prosit o nic, tak jako se „synové Ženichovi“ nemusejí postit, dokud s nimi je Ženich, ale musejí Jej pouze ctít a chválit. Taková je i píseň andělů, jak nás učí proroci – je to jenom chvalozpěv bez jakékoli prosby.

Ale co znamená čtení posvátných Písem?

Chceš-li znát jejich účel, má nás čtení, jak už bylo řečeno, připravit a předem očistit před velikým posvěcením svatými tajinami. A hledáš-li smysl čtení, ono znamená zjevování Páně, tak jak je uskutečňoval krátce po Svém vystoupení. Proto se Evangelium objevuje nejprve zavřené, čímž se naznačuje zjevování Páně v době, kdy ještě z vůle Otce nemluvil lidem On sám, ale měl při Sobě „hlas s nebe řkoucí“ (Mt 3, 17) Čtení Evangelia značí už Jeho dokonalé zjevování, kdy se veřejně stýkal se všemi a učil nejen tím, co sám řekl, ale i tím, co řekl apoštolům, když je učil, posílaje je „k ovcím zahynulým z domu Izraelského.“ Proto se čtou apoštolské spisy, proto se čte i samotné Evangelium.

Proč se ale nečte Evangelium jako první? Protože zjevení uskutečněné samotným Pánem je dokonalejší nežli to sdělené skrze apoštoly. Pán nezjevil lidem najednou, jaký je ve Své síle a dobrotivosti – neboť to se stane až při Jeho druhém příchodu – ale šel cestou od méně jasného zjevení k jasnějšímu. Proto ti, kdo chtějí Jeho zjevování ukázat postupně, musí číst apoštolské spisy před Evangeliem. Proto jsou ke konci položeny i znamení Jeho dokonalejšího zjevení, jak uvidíme z následujících.

XXIII. O prosbách, které následují po Evangeliu

Po přečtení Evangelia vyzve jáhen lid k modlitbě. Kněz se pak modlí v oltáři tiše aby Bůh přijal modlitby ostatních. Potom velikým hlasem vzdá Bohu slávu a učiní tak lid účastným tohoto slavosloví.

Která z modliteb po Evangeliu obzvláště vyniká? Modlitba za ty, kdo dbají Evangelia a následují lidumilnost Kristovu, jak je ukázána v Evangeliu. A kdo to je? Vůdcové Církve, pastýři lidu a představitelé státu, neboť oni chrání zaslíbení, jež jsou zapsána v Evangeliu, řádně jich dbají a poučují nás o nich podle slov Apoštola: „doplňuji ostatky soužení Kristových“ (Kol 1, 24); spolu s Ním a pro Něj pasou Jeho stádo. Jsou také zakladateli a opatrovníci svatých chrámů a učitelé ctnosti - a jsou-li prospěšní církevnímu společenství a užiteční posvátným věcem, stojí v tomto zástupu a zasluhují společných modliteb.

Nakonec se kněz chystá přejít k oběti, které není dovoleno se účastnit nezasvěceným - ty nazýváme katechumeny, protože přijali křesťanství, nakolik je to možno, jen nasloucháním skrze vyučování. Kněz tedy, vykonav modlitbu za ně, vypovídá je ze shromáždění věřících. tato modlitba prosí za to, aby i oni byly po čase hodni křtu. Důvodem této modlitby je sláva Boží, neboť praví: „Aby i oni s námi velebili nejsvětější a velikolepé jméno tvé...“

Když toto zvolal jako slavosloví a obec věřících to společně přijala, modlí se kněz další modlitbu, v níž nejprve vzdává díky Bohu za to, že jej učinil hodným státi před Ním a pozdvihovati k Němu ruce za sebe i za druhé. Pak se modlí, aby toto mohl činit stále a s čistým svědomím. Účelem této modlitby je opět boží sláva: „Neboť tobě náleží všeliká sláva...“ Když takto oslavil Boha jako obvykle spolu s lidem, modlí se kněz za sebe i za lid, aby mohli neodsouzeně předstoupit před svatý oltář čistí „od všeliké poskvrny těla i ducha“ (2. Kor 7, 1); dále za to, aby spolu s ním se modlící lid byl učiněn hodným „účastniti se tajin“ bez viny a neodsouzeně a obdržel i dědictví království nebeského. Důvodem modlitby je opět sláva Boží, pro niž přikázal Pavel všechno činiti: „Všecko k slávě Boží činite!“ (1. Kor 10, 31) Budiž, praví, naším neustálým cílem chválit Boha. Pro rolníky je cílem jejich práce sbírání plodů, pro které rádi pracují. Pro kupce je to zisk, pro jiné zas něco jiného – a vy, ve všem, co děláte, hleďte slávu Boží, neboť jste služebníci, přizvaní sloužit přímo Vládci. Pro tuto službu jsme byli nejprve stvořeni a potom vykoupeni. Proto shledáš, že Církev vždy dbá o slávu Boží a její pověst hlásá nahoře i dole, ve všem chválí Jeho slávu, vidí ji všude a vše kvůli ní koná – modlitby, prosby, tajiny, přímluvy a vůbec všechny posvátné věci.

Tolik o tom.

XXIV. O vnášení drahocenných darů do oltáře

Potom kněz, když prve pronesl hlasitě slavosloví Bohu, přistoupí k darům a vezme je pokorně na hlavu, načež vyjde. Nesa je takto, vchází do oltáře; chrámem při tom prochází schválně klidně a pomalu. Věřící zpívají a se vši úctou a bohabojností padají na kolena a prosí kněze, aby jich vzpomenul při přinesení darů. Ten kráčí předcházen jsa svícemi a kadidlem a tak vstupuje do oltáře.

Děje se tak z nutnosti, protože je třeba přinést a položit na oltář dary, které mají být obětovány, a zároveň to učinit, nakolik možno, důstojně a pokorně. Císařové, když chtějí přinést dar Bohu, nesvěřují to jiným, ale nesou a vnášejí je do oltáře sami, s korunou na hlavě.

To vše může zároveň být znamením konečného zjevení Kristova, kterým byla zažehnuta nenávisť židů, když totiž šel z rodného kraje do Jeruzaléma, kde měl sám Sebe obětovat, znamením Jeho vjezdu do města za doprovodu a chvalozpěvu zástupů.

Proto se sluší v tu chvíli před knězem poklekat a prosit jej, aby na nás pamatoval při svých modlitbách. Není totiž jiné modlitby, jež by měla takovou sílu a dávala nám tak silnou naději, než modlitba po této strašné oběti – oběti, která jako dar očistila bezbožnost a hříchy světa.

Ale ten, kdo kleká před knězem, nesoucím dary, koří se jim a obrací se k nim jako k samotnému Tělu a Krvi Kristově, ten nečiní správně a plete si tento vchod se vchodem

předem posvěcených darů, protože nezná rozdíl mezi nimi. Při tomto vchodě jsou dary ještě nejsou dary ještě obětovány a dovršeny, v onom pak jsou již dokonány a posvěceny, jsou Tělem a Krví Krista. Tolik o tom.

XXV. O tom, co se koná po přinesení darů, o modlitbách a poučení kněze lidu

Kněz položí dary na prestol a sám, protože už přistupuje k posvátnému obřadu a chystá se dotýkati strašné oběti, připravuje se a očišťuje modlitbami a připravuje se ke svaté službě. Nepřipravuje ale jenom sebe, ale i přítomný lid a vede jej k této milosti skrze modlitbu, vzájemnou lásku a vyznání víry. V tom spočívá veškeré přihotovení se, které přikázal Pán, řka: „I vy buďte hotovi!“ (Mt, 24, 44), je tu totiž víra i skutky: víra se projevuje ve Vyznání, skutky skrze lásku, jež jest vrcholem každého dobrého díla a korunou vši ctností. Ale o tom si řekneme něco dále.

Kněz nejprve vyzývá přítomné věřící k modlitbám. Zač je třeba se nyní modlit: „Za předložené drahocenné dary k Hospodinu modleme se.“, říká kněz. Modlíme k Bohu za to, co jsme Mu předložili, aby dary posvětil a to, co jsme nyní na začátku předložili, bylo dovedeno ke konci. Potom kněz předestírá další věci, za které je třeba se k Bohu modlit a nakonec vyzývá: „Sami sebe i druh druhá i veškeren život náš Kristu Bohu poručme.“ Potom zakončuje modlitby, které vznášel Bohu za sebe a zvolá, aby to všichni slyšeli, jako obvykle slavosloví Bohu a přijme účast lidu na něm. Pak se modlí za vzájemný pokoj mezi všemi a vybízí k němu. Neboť řka: „Pokoj všem!“, doplňuje: „Milujme druh druhá...“ A protože modlit se jeden za druhého je přikáz apoštolů (Jak 5, 16), modlí se lid, aby byl tento pokoj darován i knězi, řka: „I duchu tvému.“ Jelikož za láskou vzájemnou následuje láska k Bohu a tato láska je provázena dokonalou a živou vírou v Boha, kněz, když promluvil o lásce a povzbudil k lásce vzájemné, vyzývá zároveň k vyznání víry: „...abychom jednomyslně vyznávali.“ a věřící ihned vzývají Svatou Trojici, kterou je třeba vyznávat jako Boha.

XXVI. O Vyznání víry, proč po něm kněz povzbuzuje věřící, zač se modlí a co mu tito odpovídají

Potom kněz vyzve všechny, aby vyhlásili, co znají o Bohu a v co věří, pravdivou velemoudrost, o níž praví Apoštol: „Moudrost pak mluvíme mezi dokonalými.“ (1. Kor 2, 6), velemoudrost, kterou svět nepoznal – či spíše moudří tohoto světa, kteří neznají nic většího a vyššího než smyslové poznání a nevěří vůbec, že může existovat nějaké lepší poznání.

Pro tuto velemoudrost káže kněz otevřít všechny dveře – naše ústa i uši. Otevřete je, říká, pro velemoudrost, bez přestání ji říkejte a slyšte a číňte to nikoli s leností, ale pilně a s vnitřní pozorností. A všichni hlasitě říkají Vyznání víry.

Potom říká kněz: „Stůjmež důstojně, stůjmež s bázní...“ Říká tak, abychom stáli v tomto Vyznání a nebyli zvikláni výmluvností heretiků. Stůjme se strachem, protože veliké nebezpečí hrozí těm, kdo mají v duši jakoukoli pochybnost ohledně víry. Dále říká kněz, abychom, stojíce pevně ve víře, rozumně přinesli Bohu naše dary. Co to znamená rozumně? S pokojem. Kněz říká: „...pozor mějme a v pokoji přinesme svatou oběť!“ Vzpomeňte, říká tím, slova Páně: „Protož obětoval-li bys dar svůj na oltář, a tu by ses rozpomenul, že bratr tvůj má něco proti tobě, nechejž tu daru svého před oltářem a jdi, prve smiř se s bratrem svým, a potom přijda, obětuj dar svůj!“ (Mt 5, 23 – 4) Věřící odpovídají: Přineseme nejen oběť s pokojem, nýbrž i sám pokoj namísto daru a druhé oběti, přineseme milost (milosrdenství) Tomu, Jenž pravil: „Milosrdenství chci a ne oběti.“ (Mt 9, 13) A milosrdenství je dítětem jasného a čistého pokoje, protože když duši nesouží žádná vášně, nic jí nebrání aby byla plná slitování. Spolu s ním přinášejí věřící i „oběť chvály“.

Když toto řeknou, kněz vyprošuje to nejbožstější a největší: „Milost Pána našeho Ježíše Krista a láska Boha Otce a účastenství Svatého Ducha budiž se všemi vámi.“ (2. Kor 13, 13)

A věřící vyprošují knězi to stejné - podle přikázání, které nařizuje modlit se jeden za druhého, odpovídají mu: „I s duchem tvým.“

Tato modlitba je vzata z listu blaženého Pavla. Vyprošuje nám dobrodiní Svaté Trojice, „každý dar dokonalý“ (Jak 1, 17) a dobrodiní od každé z blažených Osob nazývá vlastním jménem: od Syna je to milost, od Otce láska a od Ducha účastenství (společenství).

Tehdy, když jsme ještě nic sami nepřinesli a navíc jsme podléhali odsouzení, Syn učinil sám Sebe naším Spasitelem: „Kristus zajisté, když jsme my ještě mdlí byli,... za bezbožné umřel.“ (Ř 5, 6), proto je Jeho starostlivost o nás milostí...

Protože Otec se skrze utrpení Syna smířil se lidským rodem a zamiloval si nepřátele, a tak to, co pro nás uděl nazýváme láskou.

A protože bylo třeba, aby se nepřátelé, kteří se stali přáteli, mohli účastnit na dobrodiních Toho, jenž „bohatý je v milosrdenství“, vykonal toto Duch Svatý, sestoupivší na apoštoly; proto se Jeho vlídnost k lidem nazývá účastenstvím.

Možná ale někdo namítne, že všechna tato dobrodiní už daroval lidem Spasitel, když přišel a proč se musíme modlit nyní za to, co už nám bylo dáno? Důvod modliteb je jasný – je třeba, abychom dobrodiní, která jsme obdrželi, zase neztratili, ale stále jich užívali až do konce. Proto kněz neříká: „ať jsou vám dána“, ale „budiž se všemi vámi“ – necht' od vás neodstupuje jednou daná milost.

Učiniv ostatní hodnými takové modlitby a pozdvihnuv tak jejich duše ze země, povznášá kněz jejich myšlenky a říká: „Vzhůru srdce.“, protože „O svrchní věci pečujte, ne o zemské.“ (Kol 3, 2) Věřící, jako na souhlas, odpovídají: „Máme k Pánu.“ - tedy že jejich srdce jsou tam „kdež jest poklad náš“ (Mt 6, 21), „kdež Kristus na pravici Boha sedí.“ (Kol 3, 1)

XXVII. O posvěcení darů a tomu předcházejícím díkůvzdání

Kdo je ve stavu takové dobroty a svatosti, tomu nezbyvá nic jiného, než se obrátit k díkůvzdání Dárci všech dobrodiní - tedy Bohu. Tak i kněz, následuje tím prvního Kněze, Jenž před tím, nežli nám předal tajinu svatého přijímání, „díky činil“ (Lk 22, 19) Bohu a Otci, také před vrcholnou modlitbou, kterou posvěcuje svaté dary, vzdává díky Bohu a Otci Pána našeho Ježíše Krista, řka: „Vzdávejme díky Hospodinu.“ a když s tím ostatní vyjádří souhlas a zapějí: „Důstojno a spravedливо jest...“, ještě i sám vzdá bohu díky. Když vzdal Bohu slávu, chválil ho s anděli a vyjádřil vděk za všechna dobrodiní, jež nám od věků daroval a nakonec vzpomenuv onoho nevýslovného a náš rozum přesahujícího Spasitelova díla, slouží pak posvátně drahocennými dary a dokonává celou oběť. Jak? Vypravuje o oné strašné večeři a kterak Spasitel před Svým utrpením předal způsob slavení oběti Svým svatým učedníkům, jak uchopil kalich, jak vzal chléb a díky učiniv, posvětil je; a jak jim slovy vyjevil tuto tajinu. (Lk 22, 17-20) Když kněz pronese všechna tato slova, pokloní se k zemi, modlí se a vyzývá ona božská slova Jednorozeného Syna a Spasitele našeho, aby Jeho Přesvatý a Všemohoucí Duch, spočinuv na předložených, proměnil je: chléb v Jeho svaté a drahocenné Tělo, víno v Jeho svatou a drahocennou Krev.

Po těch slovech je posvátný obřad završen – dary jsou posvěceny, oběť dokonána, svatá žertva, obětovaná za svět, leží před našima očima na svatém prestole. Neboť chléb Těla Páně už není jen znamením, není darem, jenž je toliko obrazem pravého Daru, nese na sobě nikoli zobrazení spasitelného utrpení jakoby na psací tabulce, ale je samotným pravým Darem, samotným Přesvatým Tělem Páně, jež skutečně snášelo všechna ponížení, týrání, rány, jež bylo ukřižováno a probodeno a dosvědčilo „před Pontským Pilátem dobré vyznání.“ (1. Tim 6, 13), bylo zbičováno, potupeno a popliváno, jež okusilo žluči. Stejně tak je i víno samotnou Krví, jež vytékala z probodeného Těla. Je to ono Tělo a ona Krev, jež se spojeny Svatým Duchem zrodily z blažené Panny, byly pohřbeny a třetího dne vstaly z mrtvých, vstoupily na nebesa a sedí na pravici Otce.

XXVIII. Proč pevně věříme v tuto tajinu

Jaký je důkaz toho všeho?

Sám Spasitel řekl: „To jest tělo mé.“ a „To jest krev má.“ (Mk 14, 22 a 24) Sám také přikázal apoštolům a skrze ně celé Církvi, aby toto konala: „To číňte na mou památku!“ (Lk 22, 19) Ale jistě by to nepřikázal konat, kdyby nám nedal moc, abychom to mohli vykonávat. Co je to za moc? Je to Duch Svatý, Moc, jež shůry přioděla apoštoly mocí, což je naplnění slov Páně: „Vy pak čekejte ve městě Jeruzalémě, dokudž nebudete oblečeni mocí s výsosti.“ (Lk 24, 49) Tajina je pak dílem tohoto sestoupení, neboť Duch, když jednou sestoupil, už nás neopouští, ale je a bude s námi navždy. Proto Jej Spasitel poslal: „aby s vámi zůstal na věky; Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijmouti. Neboť nevidí ho, aniž ho zná, ale vy znáte jej, nebť u vás přebývá a ve vás bude.“ (Jan 14, 17) To On skrze ruce a jazyk kněží koná tajiny.

A nejen Ducha Svatého nám Pán poslal, aby s námi přebýval, ale i On sám slíbil, že s námi bude „až do skonání světa.“ (Mt 28, 20) Ale Utěšitel je s námi neviditelně, protože je beztělesný – ale Spasitel je s námi viditelně a hmatatelně ve strašných a svatých Tajinách, neboť přijal a navěky nese naši přirozenost.

To je síla Kněžství, takový je Kněz: jednou sám Sebe přinesl a obětovav se, nezbavil se tak kněžství, ale neustále pro nás slouží tuto službu; proto je naším věčným Přímělníkem před Bohem, pročež o Něm bylo řečeno: „Ty jsi kněz na věky.“ (Ž 110, 4)

Proto věřící o posvěcení darů ani o jiných tajinách nepochybují, jestliže je předkládá kněz a modlí se při nich.

XXIX. O tom, z čeho nás latiníci v této věci obviňují a obrana proti obviněním

V této věci nás někteří latiníci haní. Říkají, že po slovech Páně „Vezměte, jezte...“ a tak dále, není už třeba žádné modlitby pro posvěcení darů, neboť to bylo vykonáno už slovy Páně. Proto kdo po těchto slovech ještě nazývá dary chlebem a vínem a pokračuje v modlitbách za jejich posvěcení, jako by ještě nebyly posvěceny, ten, jak oni praví, je jednak nakažený nevěrou, jednak činí věc pošetilou a zbytečnou.

Že jsou dary posvěceny zrovna těmito slovy, o tom svědčí, jak říkají, blažený Jan Zlatoústý, který praví, že stejně jako Stvořitelova slova „Plodtež a množte se!“ (I. M 1, 22), která řekl Bůh jednou, ale působí pořád, tak i tato slova, řečená Spasitelem jednou, působí provždy.

Takoví, praví, se více spoléhají na svojí modlitbu než na slova Páně a tak Jej 1) podezírají ze slabosti, 2) zdá se, že více důvěřují v sebe, 3) na nejistém skutku, na lidské modlitbě činí závislým takové dílo, jakým je tajina – v ní je třeba věřit pevně, ale oni ji tak vystavují pochybnostem. Proto není třeba modlícího se poslouchat, třeba by byl ctnostný jako Pavel...

Ale to vše není těžké vyvrátit.

1) Nejprve je třeba začít u oněch slov božského Jana, na nichž latiníci staví. Doložím, že Spasitelova slova mají sílu slov Stvořitelových, ale prozkoumáme je.

Bůh řekl: „Plodtež a množte se!“ (I. Mojž 1, 22) Cože? My po těch slovech už nic nepotřebujeme? Nic jiného k množení nepotřebujeme? Nebo potřebujeme ještě sňatek a manželství a další péči, bez nichž nelze lidskému rodu společně přebývat ani prospívat? Pro rození dětí shledáváme nezbytným sňatek a i po něm se za to modlíme, aniž bychom tak chtěli pohrdat slovy Stvořitele, když víme, že ta jsou vlastní příčinou rození – avšak působí skrze sňatek, potravu a další věci. Právě tak v tomto případě věříme, že tajinu koná samo slovo Páně, ale rovněž skrze kněze, jeho prosby a modlitbu – protože ono slovo nepůsobí skrze cokoli a jakkoli, ale potřebuje mnoho věcí, skrze něž teprve může působit.

Kdo by nevěděl, že Kristova smrt je to jediné, co přináší na svět odpuštění hříchů? Ale víme, že po Jeho smrti je potřeba víry, pokání, vyznání hříchů a modlitby kněze a člověk nemůže být zbaven hříchů, jestliže toto vše nepodstoupí. Cože? Pohrdáme Spasitelovou smrtí a pokládáme ji za slabou, jestliže se domníváme, že její účinnost nebude dostatečná, pokud my

nepřineseme to, co je potřeba z naší strany? To zajisté ne! A proto jsou nespravedlivě odsuzováni ti, kdo se modlí dokonání darů.

2) Dále ti, kdo se spoléhají na modlitbu, nespoléhají se na sebe, ale na Boha, jenž dary přislíbil, na což ukazuje samotný smysl modlitby. Neboť když konají modlitbu, vyjadřují modlící se, že nedoufají, že sami dosáhnou o to co žádají, ale věří, že toho dosáhnou jedině u Boha. Je to úpění modlícího se, který opustil sebe sama a utíká se k Bohu, protože pohrdá svojí silou a všechno svěruje Jemu jedinému. Říká: není to moje dílo, nejsou to moje síly – ale jen Ty to můžeš učinit a na tebe se obracím.

Obzvláště to platí, když se modlíme za to, co je nadpřirozené a rozum naprosto přesahující – za tajiny. Tehdy modlící se musí nevyhnutelně spoléhat jedině na Boha, protože člověk, který není vzdělán Bohem, není ve stavu aby po nich byl jen toužil a bez Božího vnuknutí si to nemůže ani přát, protože bez naděje v pravdomluvnost Přislíbivšího nemůže dostat to, co bylo přislíbeno.

3) Nikdo by se také za tajiny nemodlil, kdyby On sám nedal jasně najevo, že je Mu milé, aby se za ně lidé modlili a že je připraven je prosícím poskytnout. Modlitba je tedy jasná a její cíl je nepochybný, protože sám Pán, který je tu Dárcem, dal všemožně najevo, že má v úmyslu nám tajiny darovat. Proto také věříme v posvěcení tajin po modlitbě kněze a věříme, že to není lidská modlitba, ale síla Boží. Nevěříme tomu proto, že se modlí člověk, ale proto, že naslouchá Bůh, ne proto, že Jej uprosíme, ale proto, že nám to Pravda přislíbila.

Neboť i Kristus ukázal, že je vždy připraven dát Svojí milost, o tom však netřeba slov. Proto přece přišel na zemi, obětoval se, zemřel... A oltáře a kněží a všechno očištění a všechna přikázání, učení a napomínání jsou tu proto, aby nám byla připravena tato hostina. Proto Pán o Velikonocích řekl to co řekl, chtěje tehdy svým učedníkům předat opravdový obsah Velikonoc, a přikázal: „To číňte na mou památku.“, protože chtěl, abychom ji vždy světili.

Jaké ještě pochybnosti mohou mít modlící se ohledně toho, co žádají? Vždyť z jedné strany si oni přejí přijmout to, oč žádají a z druhé strany Ten, kdo jim to může poskytnout, jim to poskytnout chce?

Stejně jako ti, kdo věří, že se onou modlitbou dary posvěcují nepohrdají slovy Spasitelovými a nespoléhají se na sebe, tak ani nečiní tajinu závislou na nejistém lidském skutku jako je modlitba, jak nás pustě obviňují latiníci.

Vždyť i přesvaté myrop, jež má, podle slov blaženého Dyonisia, stejnou účinnost jako svaté přijímání, účinkuje a posvěcuje skrze modlitbu a bohabojní nepochybují, že tato modlitba dává myru účinnost a posvěcuje je.

Stejně tak se skrze modlitbu posvátně vykonává i svěcení kněze či biskupa, neboť se při tom říká: „Pomodleme se za něj, ať na něj sestoupí milost Přesvatého Ducha.“ – tak vyzývá duchovní ten, kdo svěcení koná. I v Církvi latiníků se děje svěcení biskupa tak, že se po vylití myra na hlavu svěcence modlí světitel, aby na něho sestoupila hojná milost Svatého Ducha.

Přesně tak se kajícníkovi dostává odpuštění hříchů skrze modlitbu kněze.

Konečně, stejným způsobem, modlitbou kněze, se vykonává i tajina pomazání olejem, které tomu, kdo je přijme, daruje uzdravení od tělesné nemoci i odpuštění hříchů, jak říká apoštolská tradice: „Stůně-li kdo z vás? Zavolej starších sboru, a oni modletež se za něj, mažíce jej olejem ve jménu Páně! A modlitba víry uzdraví neduživého a pozdvihneť ho Pán; a jestliže jest co prohřešil, budeť jemu odpuštěno.“ (Jak 5, 14 – 5)

Co na to řeknou ti, kdo zavrhnou modlitbu v tajinách?

Pokud, jak říkají, je nejasné to, co se děje skrze modlitby, pak není ani jasné, zda je knězem ten, kdo se tak nazývá, není jasné, zda může posvěcovat myro; a stejně tak nemůže vykonávat tajinu svatého přijímání, protože není ani kněze, ani oltáře... Neboť ani sami latiníci netvrdí, že slovo Páně má sílu konat tuto tajinu bez příslušné osoby a bez oltáře. Ale oltář, na který je třeba chléb položit, se posvěcuje myrem a myro přece účinkuje skrze modlitbu.

A kdo nám dá jisté odpuštění hříchů? Kněží nebo jeho nejisté modlitby?

Podle toho nezbyvá zastáncům latinských novot nic jiného, než zničit celé křesťanství. Je zjevné, že jsou pochybné činy těch, kteří takto smýšlejí a jejich dílo je nebezpečné, neboť vymýšlejí věci cizí tradici svatých otců a považují je za jisté.

Že Bůh schvaluje, když se k Němu lidé modlí a dává Svého Svatého Ducha těm, kteří Jej prosí, aniž je cokoli nemožné pro ty, kdož se k Němu s vírou obracejí, to Sám řekl – a musí to být tedy v každém případě pravda. Ale že by se něco podobného týkalo opakování jakýchkoli slov, o tom se nikde nemluví!

Přitom završování tajin modlitbou nám předali svatí otcové, kteří přijali od apoštolů a jejich následovníků, jak jsem řekl, svatou eucharistii i všechno ostatní. Po mnohých jiných nám toto předali i Basil Veliký a Jan Zlatoústý, velcí učitelé Církve. Kdo jim odporuje, toho nepovažují zbožní ani za hodna odpovědi.

Co se týče toho, že by k posvěcení tajin stačila jenom slova Páně, pronášená jako vyprávění, není známo, že by o tom mluvil kdokoli z apoštolů nebo učitelů. To, co jednou Pán řekl – právě proto, co řekl – je jako slovo Stvořitelovo, stále působí, jak o tom mluví i blažený Jan. Ale že by mělo sílu, když je proneseno knězem právě proto, že je on pronesl, to není nikde řečeno, neboť ani slovo Stvořitelovo nepůsobí proto, že by v jednotlivých případech bylo řečeno člověkem, ale proto, že je jednou řekl Pán.

XXX. O tom, že i v latinské Církvi se tento obřad koná stejným způsobem

Konečně latiníkům zavírá ústa i to, že v jejich Církvi, na niž se, jak vidno, odvolávají, se neodmítá modliti se nad dary ještě po slovech Páně. Na to zapomínají proto, že se tak nemodlí ihned po slovech Páně a prosí o posvěcení a proměnění darů v Tělo Páně nejasně a také protože to nazývají jiným jménem, ačkoli ta modlitba má stejnou moc.

Co je to za modlitbu? „Přikaz, ať jsou dary povzneseny rukou anděla tvého na nadnebeský oltář tvůj.“ Ať sami řeknou, co znamená „ať jsou dary povzneseny“! Modlí se buď za to, aby byly přeneseny z místa na místo, tedy ze země a nižších oblastí na nebe, nebo za jejich zvláštní proměnění z nižšího do vyššího stavu.

Ale pokud míní to první, jakýpak nám přináší užitek, že se modlíme za to, aby nám byly odňaty svátosti, když se přece vždy modlíme a věříme, že svátosti vždy jsou a zůstávají s námi, což zároveň značí, že je s námi Kristus „až do skonání světa.“ (Mt, 28, 20) Cožpak nevěří, když už nyní dary považují za Tělo Kristovo, že je toto Tělo zároveň s námi i nad nebesy a sedí na pravici Otce (jak je to možné, to ví jen On sám)? Cožpak by ale už nebylo nadnebeským toto Tělo Kristovo, které je přece nadnebeské samo o sobě? Cožpak by mohlo být povzneseno rukou anděla, když je samo výše, než jakákoli panstva, síly a mocnosti nebes a vůbec vše, co lze pojmenovat?

Pokud se ale modlí za proměnění darů v něco lepšího, pak nevím, jak velká je jejich bezbožnost, když, tvrdíce, že dary už jsou Tělem Kristovým, se domnívají, že se stanou něčím lepším a svatějším!

Z toho je jasně vidět, že chléb a víno ještě nepovažují za posvěcené a proto se za ně modlí, neboť je jim ještě zapotřebí modlitby, aby byly povzneseny – protože ještě leží zde dole, neposvěcené na nebeském oltáři. Modlí se, aby se dary, jsouce na něj položeny, staly obětí a potřebují přitom rukou anděla, protože tu nižší hierarchie lidská, podle slov blaženého Dionýsia, žádá o pomoc vyšší hierarchie andělskou.

Tato modlitba nečiní ohledně darů nic jiného, než to, že je proměňuje v Tělo a Krev Páně. Pod oním „oltářem“ totiž nerozumíme nějaké oddělené místo na nebesích, na němž se přináší oběť, protože jinak bychom se nijak nelišili od těch, kdo říkají, že se oběť má přinášet v Jeruzalémě nebo na hoře v Samaří. Jak praví blažený Pavel: „Jedenť jest zajisté Bůh, jeden také i prostředník Boží a lidský, člověk Ježíš Kristus.“ (1. Tim 2, 5); tedy vše, co má moc prostředkovat a co nám dává posvěcení, poskytuje samojediný Spasitel. Co nám ale toto

prostředkování poskytuje a co nás posvěcuje? Je to kněz, žertva a oltář, protože podle slov Páně oltář posvěcuje přinesenou obětí: „Oltář, kterýž posvěcuje daru...“ (Mt 23,19)

Pokud tedy posvěcuje pouze Spasitel, pak kněz, žertva i oltář jedno jsou.

Že kněz a oběť jsou jedno, to řekl sám Pán: „A já posvěcuji sebe samého za ně.“ (Jan 17, 19) a co se týče oltáře, o tom mluví blažený Dionýsios v kapitole O myru (v knize „O Církevní hierarchii“): „Je-li naším nejbožštějším oltářem Ježíš, z Boha plynoucí posvěcení rozumu, na Němž, jak bylo řečeno, se posvěťme a tajemně shoříme jako celopal, pak máme přístup a hledíme nebeským zrakem na nejbožštější Oltář.“

Na tento nadnebeský oltář žádá kněz povznést dary, to znamená, že se modlí za jejich posvěcení a proměnění v samotné nadnebeské Tělo Páně – a nikoli za to, aby se přemístily ze země na nebe, vždyť je i po modlitbě stále vidíme před sebou.

Jestli oltář posvěcuje na něm položené dary, pak je jedno a totéž modlit se za posvěcení darů a za jejich položení na oltář!

Co je to za posvěcení, jímž oltář posvěcuje dary na něm položené? Je to ono posvěcení, kterým jediný Kněz posvětil sám Sebe, když sám Sebe přinesl Bohu a obětoval se. A protože On je Kněz, Žertva i Oltář, má stejný význam být od Kněze posvěcen, proměnit se v Žertvu a být položen na tomto nadnebeském Oltáři. proto, budeš-li se modlit za jednu z těch tří věcí, budeš modlit za všechno; a dostaneš-li, zač jsi prosil, dokonáš oběť.

Tak vaši kněží, kteří pohlížejí na Krista jako na Žertvu, modlí se za to, aby na Něj byly položeny dary, modlí se za to samé co my, jenom jinými výrazy a slovy. Proto naši kněží, když se pomodlili za proměnění darů v Božské Tělo a Krev, vzpomenuvše nadnebeského oltáře, už se dále nemodlí, aby na něj byly dary položeny. Ale, protože tam už byly položeny a přijaty, modlí se, aby nám byla seslána milost a dary Ducha Svatého.

„Za přinesené, posvěcené a drahocenné dary... modleme se.“ říká kněz snad proto, aby byly posvěceny? Ne, jsou přece už posvěceny! Říká to proto, abychom se jimi posvětili my, aby Bůh, který je posvětil, skrze ně posvětil i nás.

Tak je jasné, že ani latinská Církev neopovrhne ještě po slovech Páně modlitbou za dary a tvrdí to jenom někteří nemnozí a novotáři, kteří jí škodí i v jiných věcech, a stále hledají příležitost „praviti neb slyšeti něco nového.“ (Sk 17, 21)

Tolik o modlitbě.

XXXI. Proč kněz vzývá ne Syna, ale Otce aby posvětil dary

Proč ale kněz při posvěcování darů vzývá ne Syna, který je přece Kněz, ale Otce?

Aby nám bylo zřejmé, že Spasitel posvěcuje dary ne jako člověk, ale jako Bůh, ze Svě božské moci, kterou má stejnou s Otcem.

Chtěje toto ukázat, sám Pán, když konal tajinu, vzhledl k nebi a předložil chléb Otcí. Ze stejného důvodu si podobně počínal při konání některých divů – jevil se jakoby modlíci se k Bohu, aby ukázal, že toto dílo není z lidské přirozenosti, podle níž měl na zemi Matku, ale z Jeho Božství, podle něhož měl za Otce Boha. A když hodlal vstoupit na kříž, tu, chtěje ukázat svojí dvojí vůli – božskou a lidskou – postoupil Svou božskou vůli Otcí. Lidskou vůli potom nazval Svojí vůlí, chtěním... „Avšak ne jakž já chci, ale jakž ty chceš.“ (Mt 26, 39) a „Však ne má vůle, ale tvá staň se!“ (Lk 22, 42) Co chtěl On sám touto vůlí, která plnila vůli Otce, to je vidět právě z těchto slov, kde je vidět rozdílnost vůle Kristovy od vůle Otce, protože říká: „...ne má vůle, ale tvoje staniž se.“ – tedy sám souhlasil s Otcem a chtěl totéž co On. To také ukázal, když zahanbil Petra, který Jej prosil, aby nešel na smrt a na kříž, a také tehdy, když pravil: „Žádostí žádal jsem tohoto beránka jísti s vámi, prve než bych trpěl.“ (Lk 22, 15) Žádal prožít před svým ještě Velikonoce, jak praví. Jako by tak říkal: „Chtěl jsem vidět přípravu k Mému utrpení.“

Než o tom dosti.

XXXII. O samotné oběti a co s ní souvisí

Co se týče samotné oběti, je třeba prozkoumat následující.

Protože oběť není jen znamením oběti nebo obraz krve, ale skutečná obětování a oběť, podívejme se nyní, co se obětuje - chléb nebo Tělo Páně? Tedy: kdy se dary obětují, před posvěcením nebo až po něm?

Pokud se jako oběť přináší chléb, pak zaprvé: jak může být chléb obětí; a zadruhé: tajina nespočívá v tom, že vidíme obětovaný chléb, ale že vidíme Beránka, který Svým obětováním „snímá hřích světa.“ (Jan 1, 29)

A řekneme-li, že se obětuje Tělo Páně, je to ještě nesmyslnější, protože, jsouc neporušitelné a nesmrtelné, nemůže být zabito a obětováno. Pokud by něco takového bylo možné udělat, pak bychom Krista museli i ukřižovat a udělat i další věci, aby byla oběť dokonána, protože to není jen obraz oběti, ale sama oběť.

Dále, jak je možné, že Kristus jednou zemřel a procitl a „již více neumírá“ (Ř 6, 9) a zemřel „nyní jednou při skonání věků“, takže „jednou jest obětován, k shlazení mnohých lidí hříchů.“ (Žd 9, 26 a 28), když je obětován vždy při konání této tajiny a pokaždé umírá.

Co na to říci?

Nikoli před posvěcením chleba, ani po něm, ale právě v posvěcení je oběť dokonána. Toto učení víry je nezbytné střežit a neopouštět je.

Jaké je to učení?

Že totiž tato oběť není jen obraz nebo znamením oné oběti, ale skutečná oběť - tedy ne chleba byl obětován, ale samotné Tělo Kristovo. A dále – že oběť Beránka Božího je jen jedna a byla učiněna jen jedenkrát.

Nejprve se podívejme na to, zda je tento obřad znamením nebo skutečnou obětí.

Jako se při oběti ovce proměňuje z nezabité na zabitou, tak je tomu i tady. Chléb, který není obětován, proměňuje se tehdy v obětovaný. Proměňuje se totiž z chleba nezabitého v samo skutečně zabité Tělo Páně. Stejně jako zmíněná proměna ovce z ní činí skutečnou oběť, tak i v tomto případě se skrze proměnu vykonává skutečná oběť, protože chléb se proměňuje nikoli ve znamení, ale ve skutečnou oběť, v níž je obětováno Tělo Páně.

Pokud by ale byl obětován chléb zůstávající chlebem, pak by byl chléb také zabít a toto zabítí by bylo obětí chleba.

Protože ale obojí bylo proměněno, jak chléb, tak neobětované, stalo se z neobětovaného obětované a z chleba Tělo Kristovo, takže zabítí vidíme nikoli chléb, ale ležící Tělo Kristovo a to jest ne oběť chleba, ale oběť Beránka Božího, jak ji i nazýváme.

Je zjevné, že pokud vytyčíme toto, pak se netřeba domnívat, že se děje nespočetné přinášení Těla Páně, protože se tato oběť neděje skrze zabití Beránka v tu kterou chvíli, ale skrze proměnu chleba v jednu zabitého Beránka. Je také zřejmé, že se tu děje proměna, ale nikoli zabití a tímto způsobem se proměna i proměněné koná často a nic nebrání, aby to co bylo proměněno, bylo stále jedno a totéž: stejně jako je Tělo jedno, tak i zabití Těla je jedno.

XXXIII. O modlitbách po obětování a o tom, proč jsou v nich vzpomínání svatí, zejména Přesvatá Bohorodička

Po dokonání oběti kněz, vida před sebou ležící zástavu Boží lidumilnosti – Beránka Božího, přijímá Její jako Prostředníka a máje v Něm Utěšitele, vyjadřuje před Bohem své prosby. Vylévá své modlitby s dobrou a pevnou nadějí a modlí se, aby prosby za ty, jichž vzpomínal při předkládání darů i za ty, za něž prosil před završením oběti a během přinášení darů, byly přijaty a naplněny. Jaké jsou tyto modlitby? Obecně za živé a za zesulé, aby Bůh, přijavší dary, seslal nám za na oplátku Svoji milost, dále aby Bůh dal zesnulým spočinutí duší a dědictví království nebeského s dokonalými svatými a živým pak obecenství svaté hostiny, posvěcení, vzdálil od nich „soud aneb odsouzení“, dal jim odpuštění hříchů, pokoj, požehnání, poskytl vše potřebné a nakonec, aby byli před Bohem hodni dosáhnout Jeho království.

Protože samotné přinášení oběti není jen záležitostí prosebnou, ale i děkovnou, neboť na počátku vysluhování tajiny kněz, když Bohu předkládá přinesené dary, vyjadřuje jednak prosby, jednak vzdává Bohu díky, tak i nyní, poté co byly dary obětovány a dokonány, děkuje za ně a prosí Boha a ukazuje tu jak důvod díkůvzdání, tak předmět proseb.

Jaký je důvod díkůvzdání? Jsou to svatí, o nichž už bylo řečeno, že se v nich naplnily prosby Církve a že v nich dostala to, zač se modlila – Království nebeské.

Jaký je předmět proseb? To jsou ti, kdo ještě nedosáhli dokonalosti a potřebují tak modlitby.

A o svatých se tu praví: „Ještě přinášíme tobě liturgickou tuto službu za ty, kteří u víře zesnuli, za praotce, otce, patriarchy, proroky, apoštoly, kazatele, evangelisty, mučedníky, vyznavače, zdrženlivce i za každou duši spravedlivou, u víře skončivší. Zvláště za nejsvětější, nejčistší, nejblahoslavenější a slavnou vládkyni naši, Bohorodici a vždycky Pannu Marii.“, pak následuje sbor všech svatých. Právě oni jsou pro Církev důvodem ke vzdávání díky, za ně přináší Bohu liturgickou službu jakožto děkovnou – a zejména za blahoslavenou Boží Matku, jež je nejsvětější. Proto se k nim kněz nemodlí, ale spíše je žádá, aby mu v jeho modlitbách byli nápomocni. A kvůli tomu se za ně koná, jak bylo řečeno, nikoli prosebné, ale děkovné přinášení darů.

Potom kněz předkládá prosby a vypočítává ty, za něž prosí a modlí se za spásu všech a aby každý obdržel příslušné dobrodiní. Mimo jiné říká: „Ještě přinášíme tuto liturgickou službu za celý svět, za svatou, obecnou a apoštolskou církev, za ty, kteří v nevinnosti a počestném životě přebývají, za císaře (presidenta) našeho...“ A za to se modlí.

Tak blažený Jan naznačil, že svatá služba má dvě stránky: děkovnou a prosebnou; zvlášť jsou položeni ti, za něž vzdáváme díky, zvlášť ti, za které prosíme. Božský Basil pak mísí díkůvzdání s prosbami, což ostatně činí v celé bohoslužbě. Tak zjistíš, že skoro všechny jeho modlitby mají tu i onu sílu. Vzpomíná třeba svaté, stejně jako svatý Jan a na témže místě bohoslužby, ale ne stejným způsobem, protože když se modlí, aby všichni byli učiněni hodnými účastnit se tajin ne „v soud neb odsouzení“, připojuje: „abychom milosrdenství a milost našli se všemi svatými, od věku tobě dobře se zalíbivšími, s praotci, otcí, patriarchy“ a tak dále a nakonec „Zvláště s nejsvětější... Pannou Marií.“ Ale tato slova, ačkoli obsahují i prosby, vyjadřují také díkůvzdání a zvěstují Boha jakožto blahodárce lidského rodu. Kněz tu vzpomíná lidi, které Bůh posvětil a učinil dokonalými, jako by říkal: dejž nám milost, kterou jsi dříve daroval svatým a posvět' nás, jako jsi dříve posvětil jiné, jsoucí s námi jednoho rodu.

Než o tom už dosti.

XXXIV. O tom jak se kněz modlí nad svatými dary sám za sebe a za co vyzývá věřící, aby se modlili

Když se pomodlil za to, co je potřebné všem, modlí se nad dary také sám za sebe, aby byl těmito dary posvěcen.

Jaké je to posvěcení? Odpuštění hříchů, neboť právě ono je prvním užítkem, pramenícím z darů. Z čeho tak usuzujeme? Ze slov Páně, která řekl apoštolům, ukazuje na chléb a kalich: „To jest tělo mé... To jest krev má... kteráž za mnohé vylévá se na odpuštění hříchů.“ (Mt 26, 26 – 28)

Kněz proto dí: „Rozpomeň se, Hospodine,... i na mne nehodného, odpusť mně všeliký hřích úmyslný i neúmyslný, a neodvracej pro hříchy mé milost Ducha svého svatého od předložených darů.“ (liturgie sv. Basila)

Odpuštění hříchů tedy dává přijímajícím tajiny Duch Svatý. Kněz říká, aby Bůh od darů tuto milost neodvracel pro jeho hříchy, protože ta účinkuje v drahocenných darech dvojitým způsobem: jednak posvěcuje samy dary, jednak skrze ně posvěcuje nás. Ten první způsob účinkování milosti nemohou zmařit žádná lidská přestoupení, protože jako posvěcení darů není dílem lidské ctnosti, tak ani lidská přestoupení to posvěcení nemohou zmařit.

Ale druhý způsob potřebuje i naše přispění a proto může být jeho účinek zmařen naší leností. Neboť milost nás skrze dary posvěcuje jen tehdy, jsme-li schopni posvěcení přijmout. Pokud nás zastihne nepřipraveny, nepřinese nám žádný užitek a naopak způsobí nesčetné škody. Kněz se modlí za tuto milost, ať už je „pouze“ hříchy odpouštějící, nebo dává ještě další dary těm, kdo se s čistým svědomím účastní Večeře Páně. Modlí se, aby tato milost nebyla od darů odňata, neboť ji může zmařit lidská špatnost.

O něco později ještě koná tuto modlitbu společně se vším lidem. Vyprosiv všem jednomyslnost, aby „jedněmi ústy a jedním srdcem“ slavili Boha a těm, kteří jsou v náležitém stavu, slibuje „Milost velikého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista...“ V zápětí vyzývá k modlitbám za to, zač se prve sám modlil, přizvav ku pomoci všechny svaté. Neboť právě to znamená „vzpomenuvše všechny svaté“ – modlitby k nim a jich vzývání.

Co vlastně kněz říká? „Za přinesené, posvěcené a drahocenné dary... modleme se.“ Ne za to, aby se jim dostalo posvěcení - vždyť právě proto jsou zvány „posvěcené“, aby si to někdo nemyslel - ale aby nám posvěcení udělily, neboť to je význam slov: „Aby lidumilný Bůh náš, přijav je na svatý, nebeský a duchovní oltář svůj,... seslal nám božskou milost...“ Tím kněz říká: pomodleme se za dary, aby v nás účinkovaly, aby nebyly příliš slabé pro poskytnutí této milosti, podobně jako tělo Páně, když se zjevilo lidem, nemohlo v některých městech konat zázraky kvůli jejich nevěře.

Když tedy kněz toto vyhlásil lidu, sám pro sebe se tiše modlí a prosí Boha: „Učiň nás hodny účastniti se s čistým svědomím nebeských tvých a strašných tajin, tohoto svatého a duchovního stolu, na odpuštění hříchů a prominutí poklesků, k obcování Ducha svatého, k dědictví království nebeského... ne v soud neb odsouzení.“

Potom, vyprosiv všem od Boha pomoc a ochranu, káže modliti se „abychom celý den dokonale, svatě a pokojně a bez hříchu strávili“ a bychom měli jako strážce „anděla pokoje, věrného...“, protože je také anděl lži a tomu je nebezpečné sebe svěřit. Za anděla strážce se modlíme ne proto, aby nám byl dán v tuto chvíli, vždyť tento anděl je dán každému věřícímu už na začátku, ale aby působil, konal svoje dílo, chránil nás, vedl cestou přímou a neopouštěl nás kvůli našim hříchům.

Dále se prosí „za odpuštění hříchů“ a „za to, co je dobré a užitečné duším našim, a za mír světa“ a dále za budoucí ochranu „abychom ostatní čas života svého v pokoji a pokání skončili“ tak, aby konec našeho života byl hodný křesťanů. Dále „sjednocenost u víře a účastenství svatého Ducha vyprosivše, sami sebe i druh druhá i veškeren život náš Kristu Bohu poručme...“ Co znamená ono sjednocenost u víře a účastenství svatého ducha“ a proč o to prosíme bylo už nejednou řečeno.

XXXV. O Modlitbě Páně, sklonění hlav, následných prosbách a díkůvzdání Bohu a slavosloví

Potom, co kněz vzdělá a upevní ostatní dobrém, a tito už jsou duchovně zralí a hodní být Bohem přijati za děti, prosí Boha, modlí se, aby je také učinil hodnými „s důvěrou“ se modlit onu modlitbu, v níž se osmělujeme nazývatí Jej Otcem. A když se spolu s ním všichni pomodlí, zakončuje kněz modlitbu, zvolav na konci slavosloví Bohu.

Potom se modlí za pokoj pro všechny. Ale připomenuv kněz touto modlitbou vznešenost lidského rodu když nazval Boha Otcem, přikazuje vzápětí také uznat za Vládce, vyjádřit před Ním svou služebnost a sklonit před Ním hlavu – a tím právě dát znamení služebnosti. A všichni před Ním své hlavy sklánějí, nejen pro Jeho povahu Vládce a Stvořitele, ale i jakožto koupení otroci před Vykupitelem, který je vykoupil Krví Jednorozeného, kterouž nás koupil jako služebníky, ale zároveň nás učinil syny. Neboť jedna a táž Krev najednou posílila a zvětšila naši služebnost i nás učinila syny.

Když všichni sklonili hlavy, kněz, vzdav tiše Bohu díky za vše stvořené a vyprošuje všem prospěch. Připomíná před Ním připomíná jméno Jeho Jednorozeného Syna, Jeho milost a

lidumilnost v naději, že skrze ně dostane, oč žádá, jak slíbil sám Spasitel, řka: „zač byste koli prosili Otce ve jménu mém, dát' vám.“ (Jan 16, 23) Pak připojí slavosloví, v němž oslavuje Svatou Trojici, tak aby je slyšel přítomný lid a přijal na něm účast.

Poté opět obrátí sám k sobě a sám pro sebe se tiše modlí. V modlitbě vzývá Krista – Žertvu, Kněze a Chléb, aby skrze kněze dal podíl na Sobě samém i svým služebníkům.

XXXVI. O tom, co vyhlašuje kněz lidu, když pozdvihuje svaté dary a co mu lid odpovídá

Zatím se kněz chystá přistoupiti k Hostině a pozvat k ní i ostatní, ale protože ne všem bez rozdílu je dovoleno účastniti se tajin, nezve kněz všechny, ale vzav a ukázav životodárný Chléb, zve k účasti na přijímání jen ty, kdož toho jsou hodni. Praví totiž: „Svaté svatým.“ Jako by tím říkal: to, co vidíte, je Chléb života; pospěšte k jeho přijímání, ale ne všichni, jen ten, kdo je svatý. Neboť svaté je přístupné pouze svatým.

Svatými tu ale nejsou nazýváni jenom ti, kdo jsou dokonalí ve ctnostech, ale všichni ti, kdo o tuto dokonalost opravdu usilují, byť jí třeba ještě nedosáhli. Takovým nic nebrání, aby byli posvěceni skrze přijímání svatých tajin a v tomto smyslu tak být svatými, stejně jako se nazývá svatou celá Církev a jako blažený Apoštol ke všemu lidu píše: „Bratří svatí, povolání nebeského účastníci.“ (Žd 3, 1) Svatí se nazývají podle Svatého, s nímž mají obecenství a na Jehož Tělu a Krvi mají účastenství. Jsou totiž údy tohoto Těla, maso z Jeho masa a kost z Jeho kostí.

A dále: pokud jsme s Ním sjednoceni a chráníme si toto spojení, žijeme svatým životem a skrze tajiny získáváme svatost od této Hlavy a Srdce. Pokud se ale oddělíme a odpadneme od blaženého Těla, darmo okoušíme posvátné tajiny, neboť život neproudí do mrtvých a odřezaných údů.

Co ale odřezává údy od svatého těla? Je psáno: „Ale nepravosti vaše rozloučily vás s Bohem vašim.“ (Iz 59, 2) Cože? Dělá každý hřích člověka mrtvým?

Zajisté ne, pouze smrtelný hřích – proto se také nazývá hřichem smrtelným... Vždyť podle blaženého Jana „...jestiť hřích ne k smrti.“ (1.Jan 5, 17) Proto přijímajícím, pokud nezhřešili tak, že jsou odděleni od Krista a způsobili si smrt, nic nebrání účastnit se tajin a přijímat posvěcení, jak podle jména, tak i skutečně, neboť jsou stále údové sjednocení s Hlavou.

Poté na zvolání kněze: „Svaté svatým.“ věřící odpovídají: „Jeden svatý, jeden Pán, Ježíš Kristus k slávě Boha Otce.“, protože nikdo nemá sám od sebe svatost, která není dílem lidské ctnosti, ale je všechna od Boha a skrze Něj. Stejně jako mnoho zrcadel, když jsou položena na slunci, všechna svítí a vydávají záři, takže bys myslel, že vidíš mnoho sluncí – a ve skutečnosti září ve všech slunce jediné! Právě tak jeden Svatý, který se vlévá do věřících, ačkoli se zjevuje v mnohých duších a ukazuje se v mnohých svatých, je stále jeden Svatý v slávě Boha Otce. Boha totiž nikdo neoslavil náležitou slávou. Proto řekl, káraje Židy „Jestližeť jsem já otec, kdež jest čest má?“ (Mal 1, 6) Pouze jediný Jednorozený Jej oslavil Jemu příslušející slávou, pročez také, když se přibližovalo Jeho utrpení, řekl k Otcí: „Ját' jsem oslavil tebe na zemi.“ (Jan 17, 4)

Jak Jej oslavil? Nejinak, než že ukázal lidem Jeho svatost, neboť se jevil svatým tak, jako je Otec svatý. Buď totiž poznáme Boha jako Otce Jeho svatostí a sláva Otce bude pak září Syna, nebo v Něm poznáme Boha jako v člověku - a stkvělost a sláva stvoření je přece slávou Stvořitele.

XXXVII. Co značí teplá voda, která se vlévá do tajin

Když takto kněz přizval věřící k posvátné večeři, sám k ní přistupuje první spolu s těmi, kdo mají stejný stupeň svěcení a vůbec se všemi služebníky oltáře. Napřed ale vlévá do kalicha teplou vodu jako znamení sestoupení Ducha Svatého na Církev. Tehdy totiž sestoupil Duch, aby zcela dovršil Spasitelovo dílo, nyní, po předložení oběti a završení darů, přichází k těm, kdož jsou vskutku hodni je přijímat.

Protože veškeré Kristovo spasitelné dílo se v posvátném obřadu eucharistie zobrazuje na chlebu jakoby na psací tabulce, vidíme Krista hned jako dítě, hned jakoby vedeného na smrt, ukřižovaného, jakoby s proboděným bokem – a pak vidíme tento chléb proměněný v samo přesvaté Tělo, které to všechno skutečně vytrpělo, vstalo z mrtvých, vstoupilo na nebesa a sedí na pravici Otce. Je tedy třeba, aby byl nakonec ukázán také smysl toho všeho a aby byla tajina zcela dokonána tím, že se k ní připojí také završení celého spasitelného díla.

Neboť jaké je završení Kristova utrpení, jeho slov a skutků, jaký prospěch z nich? Jestli je konal s ohledem na nás, pak žádný jiný, nežli sestoupení Ducha Svatého na Církev. A proto bylo třeba znázornit i toto. Sestoupení se znázorňuje vlitím horké vody do tajin. Tato voda, která bude zároveň vodou a zároveň bude mít podíl na ohni, značí Ducha Svatého, o Němž se někdy mluví jako o vodě (Jan 7, 38) a v podobě ohně sestoupil na Kristovy učedníky. (Sk 2, 3) Chvíle, kdy se vlévá voda, značí právě tento okamžik, protože tehdy Duch sestoupil, aby bylo naplněno vše, co učinil Kristus, a nyní se vlévá voda proto, aby dary byly završeny.

Tajiny pak značí Církev, protože ona je „tělo Kristovo, a údové z částky.“ (1. Kor 12, 27) Tenkrát poté, co Kristus vstoupil na nebe, přijala církev Ducha Svatého, nyní poté, co byly dary přijaty na nadnebeský oltář, přijímá církev dar Ducha Svatého, protože Bůh přijav je, jak už bylo řečeno, posílá nám Prostředníka – tehdy i nyní je to stále Duch Svatý.

XXXVIII. O tom, jakým způsobem tajiny znázorňují církev

Církev je znázorněna tajinami ne jako znamením, ale jako údy v srdci nebo ratolesti v kmeni stromu nebo, jak řekl Pán, jako výhonky vinného keře. Zde totiž nejde jen o stejné jméno nebo podobnost, ale o shodnou věc.

Tajiny jsou totiž Tělem a Krví Krista, ale pro Církev jsou opravdovým pokrmem a nápojem a když je přijímá, nepřeměňuj je na lidské tělo jako kterékoli jiné jídlo, ale ona sama se v nich proměňuje, protože to co je vyšší překonává to, co je nižší. Právě tak železo, když přijde do styku s ohněm, stane se samo ohněm, a ne oheň železem... A jako v rozžhaveném železe obvykle nevidíme železo, ale oheň, protože vlastnosti železa jsou úplně potlačeny ohněm, tak stejně, kdyby mohl někdo vidět tímto způsobem Kristovu Církev, jak je sjednocena s Kristem a má podíl na Jeho Těle, neviděl by ji jako něco rozdílného, ale jenom jako Tělo Kristovo. Proto píše Pavel: „Vy pak jste tělo Kristovo.“ Ne proto, aby ukázal Kristovu péči o nás, Jeho pěstounství a opatrování a naši podřízenost Jemu. Pavel nazval Krista hlavou a nás tělem, podobně jako my, vyjadřující se horlivě, nazýváme příbuzné nebo přátele syny, hlavně proto, abychom vyjádřili to samé co Pavel – že věřící skrze tuto krev žijí už život v Kristu a jsou vskutku sjednoceni s touto Hlavou a přioděni tímto Tělem.

Proto není nic nenáležitého na tom, že zde tajiny označují Církev.

XXXIX. O přizvání věřících k přijímání a o tom, co věřící říkají, když se dary ukáží

Když kněz přijal svátosti, obrátí se k lidu a ukázav mi svaté dary, zve ty, kdož chtějí přijímat, aby „s bázní Boží u víře“ přistoupeni. To proto, aby nepohrdali tajinou pro její viditelnou způsobu a nepochybovali o ní kvůli tomu, že to, v co věříme, přesahuje náš rozum, ale aby, seznavše hodnotu darů – neboť přijímajícím poskytují život věčný – k nim s vírou přistoupeni.

Věřící pak vyjádří bohabojnost a víru tím, že padnou k zemi a velebí a jako Boha oslavují Ježíše, Jehož v darech poznávají. A aby byla Jeho oslava co nejstkvělejší, je sestavena ze samotných slov prorokových: „Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně. Bůh jest Hospodin a zjevil se nám.“ (Ž 118, 26 – 27) Pán říká: „Já jsem přišel ve jménu Otce svého, a nepřijímáte mne. kdyby jiný přišel ve jménu mém, toho přijmete.“ (Jan 5, 43) Je znakem pravého Vladaře a Jednorozeného vyhlašovati Otce – a znakem hloupého služebníka vzdor a odpadlictví. A prorok, věda a znaje rozdíl mezi vlkem a dobrým pastýřem, zdávna blahoslavlil

„beroucího se ve jménu Páně“, přičemž „Pánem“ nazývá Otce, a zároveň, toho, který se zjevil, zve Bohem. Těmi slovy tedy nyní věřící blahoslaví beroucího se a zjevivšího se Krista.

XL. O modlitbě za věřící, kterou kněz hlasitě zvolá po jejich přijímání

Potom těm, kdo přijali tajiny, vyprošuje kněz u Boha spasení a požehnání. Jakou modlitbou? „Spasiž, Bože, lid svůj a požehnej dědictví svému.“ To jsou slova proroka Davida (Ž 28, 9) Podobně mluví prorok ještě na jiném místě, jakoby Bůh říkal Synu: „Dámť národy, aby byly dědictví tvé, a končiny země, vladařství tvé.“ (Ž 2, 8) Neboť co měl Syn jakožto Bůh od počátku, to jako člověk dostal až později.

Proč ale, když je Syn naším Stvořitelem, neříká kněz: „Požehnej Své dílo, jež jsi stvořil.“, ale „Požehnej dědictví svému.“? To proto, že je lepší prosit Jej skrze připomínání onoho ponížení, které za nás na Sebe vzal. Kněz jakoby říkal: prosím za ty, za něž Ty jsi trpěl jakožto služebník, přijal přikázání Zákona a stál mezi těmi, kteří jich byli poslušni – a přitom jsi byl Dědicem všeho...

Na druhou stranu, připomínání toho, že nás Kristus přijal, obzvláště působí na Jeho soucit. A přijetí podle dědictví je dokonalejší, nežli přijetí podle stvoření. Podle stvoření vládne Bůh jen lidskou přirozeností, ale podle dědictví se stal Vládcem rozumu a rozhodování, což představuje skutečné vladařství nad lidmi. To první je totiž stejné i pro bytosti nerozumné a bez duše, protože podle podstaty podléhá vše Bohu jako stvoření svému Stvořiteli.

Jakto ale, že se Bůh stal podle dědictví Vládcem našeho rozumu a rozvažování? To proto, že když přišel na zemi, byl ukřižován a vstal z mrtvých, poddali jsme Mu svůj rozum a vůli: rozum, protože jsme Jej poznali jako pravého Boha a Pána všeho stvořeného, vůli pak proto, že jsme si Jej zamilovali a radostně přijali Jeho panství i Jeho jho na svou šíji.

Tak konečně Bůh přijal člověka, tak jej konečně získal! Toto získání si už z dávna přál prorok Izaiáš, pročť řekl: „Hospodine, Bože náš, panuj nad námi...“ (Iz 26, 13 – text LXX)

To je ono dědictví, o němž se říká, že jej přijal Jednorozený od Otce. To značí ona modlitba.

XLI. O následném díkůvdání a slavosloví

Zde završuje celá bohoslužba a naplňuje se cíl božské eucharistie, neboť dary jsou už posvěceny, posvětily kněze i všechny přítomné a skrze ně posvětily a učinily dokonalými také zbytek církve.

Proto se nyní kněz spolu s přítomnými věřícími obrací k Bohu s díkůvdáním a slavoslovím. Kněz říká: „Blahoslaven Bůh náš, vždycky, nyní i příště až na věky věkův. Amen.“ Národ zpívá chvalo zpěv, který pochází ze slov proroka: „Ó, ať jsou naplněna ústa má chválením tebe, přes celý den slavením tebe!“ (Ž 71, 8) Jakoby tím říkali: Vládče, my nejsme schopni ani Ti přinést chvalo zpěv za dobrodiní, jimiž jsi nás poctil, ale daruj nám i ten... Jak? Tím, že naplníš naše ústa chválou – jako dáváš modlícím se modlitby, aby věděli zač a jak se modlit, dej i našim ústům sílu chválit Tebe.

Potom se všichni modlí k Bohu za to, aby Jeho pomocnou rukou bylo ochráněno posvěcení, které přijali a neodstoupila od nich milost a nebyli zbaveni darů: „Zachovej nás ve svatosti své.“ nás, kteří děláme co? Je nutno i naší spoluúčasti, takže „abychom po celý den učili se pravdě tvé.“ Pravdou je tu míněno nazírání moudrosti a lidumilnosti Boží v tajinách, jak o tom mluvil Pavel: „Neboť se nestydím za evangelium Kristovo; moc zajisté Boží jest k spasení každému křesťanu.“ (Ř 1, 16) Rozjímání o této moci v nás může chránit ono posvěcení, neboť v nás posiluje i víru v Boha a rozněcuje lásku k Němu a nedovoluje vstoupit do duše ničemu zlému. Ne nadarmo jsme už dříve řekli, že bez myšlenek, náležitých tajinám, v nás nemůže posvěcení být ani přetrvávat.

XLII. O zesnulých, zvláště o tom, zda jsou skrze dary Hostiny posvěceni stejně jako živí

Kromě toho, co bylo řečeno, je třeba objasnit ještě toto.

Je zřejmé, že božské a posvátné obřady posvěcují dvěma způsoby. Zaprvé jako prostředek, protože přinesené dary už skrze přinášení posvěcují přinášející i ty, za něž jsou přinášeny a obměkčují jim Boha. Za druhé skrze svaté přijímání, protože podle slov Páně jsou nám opravdovým pokrmem i nápojem.

Z těchto způsobů mají na prvním účast jak živí, tak mrtví, neboť oběť se přináší za ty i ony; druhý je však dostupný pouze živým, poněvadž mrtví už nemohou jíst a pít. Cože? Kvůli tomu nejsou zemřelí posvěcováni posvěcením svatého přijímání a dostávají tedy méně nežli živí? Naprosto ne! I jim totiž Kristus dává podíl na Sobě samém – ale jak, to ví jen On. A aby to bylo zřejmé, ukážeme si příčinu posvěcení a zda je mají duše mrtvých stejně jako živých.

Co je příčinou posvěcení? To, že máme tělo, které na nohou přispěchá k Hostině, že vezmeme do rukou svaté dary a ústy je přijímáme, jíme a pijeme? Nikoli! Vždyť mnozí, kteří takto přistupovali k tajinám a přijímali je, nedošli naplnění a naopak odcházeli, jsouce zatíženi mnohým špatným.

Ale co je tedy příčinou posvěcení posvěcených? A co od nás žádá Kristus? Očištění duše, lásku k Bohu, víru, touhu po tajinách, dychtivost ke svatému přijímání, horlivou snahu a abychom přistupovali s duchovní zízni. Tím se získává posvěcení, to je zapotřebí těm, kdož přicházejí, aby byli účastnými Krista a bez toho není posvěcení možné. Ale to všechno není záležitostí těla, ale závisí to jedině na duši. Proto nic nebrání tomu, aby duše zemřelých mohly mít totéž, co duše živých.

Jestliže jsou duše připraveny a přichystány k přijetí tajin a jestliže Pán, který posvětil a učinil tajiny, chce vždy posvěcovat a touží Sebe sama rozdávat, co brání v účasti na tomto posvěcení? Vůbec nic...

V tom případě, řekne někdo, pokud by někdo z živých měl v duši tyto dobré vlastnosti, pak i kdyby nepřistupoval k tajinám, dostalo by se mu z nich neměňšího posvěcení... Ale ne každému, pouze tomu, kdo k tajinám nemůže tělesně přistoupit, podobně jako duše zemřelých, například asketům „po pustinách bloudícím, i po horách, a jeskyních, i v doupatech země“ (Žd 11, 38), jimž bylo nesnadné vůbec spatřit oltář nebo kněze. Ty totiž Kristus zjevně posvětil tímto posvěcením. Z čeho zřejmé? Z toho, že v sobě měli život – a ten by neměli, kdyby nepřijímali tuto tajinu, neboť sám Kristus řekl: „Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti krve jeho, nemáte života v sobě.“ (Jan 6, 53) A aby to dokázal, posílal mnoha těmto svatým anděly přinášející svaté dary.

Pokud ale někdo může přistoupiti k Hostině, ale neučiní to, ten vůbec nemůže dosáhnout posvěcení; ne kvůli tomu, že prostě nepřistupuje k tajinám, ale protože k nim nepřistupuje, ačkoli by mohl, protože duše očividně postrádá dobré vlastnosti, potřebné pro jejich přijetí. Jakou má ostatně dychtivost a touhu přistoupit k Hostině ten, kdo k ní může snadno přistoupit a nepřistoupí? Jakou víru v Boha má ten, kdo se nebojí ve slovech Páně obsažené hrozby těm, kteří přehlížejí tuto večeři? A jak věřit lásce toho, kdo ač může Boha obejmout, neobjímá?

Proto není nic divného na tom, že Kristus duším, opustivším tělo, které nemohou být obviněny z uvedených špatností, dává podíl na Svě Hostině. Podivné a nadpřirozené je spíš to, že pomíjivý člověk jí neporušitelné Tělo a že duše, toto nepomíjející jsoucno, má náležitým způsobem podíl na nesmrtelném. Co je na tom podivuhodného? Jestliže Pán ze Svého nevýslovného milosrdenství a nesmírné moudrosti našel způsob, jak učinit tyto neslýchané a neobyčejné věci, jak nevěřit, že může činit i to, co je přirozené a náležité?

XLIII. O tom, že posvěcení přechází zejména na duši přijímajícího

Vždyť i těm, kdo ještě přebývají v těle, se sice dostává darů skrze tělo, ale vcházejí nejprve v podstatu duše a teprve skrze duši přecházejí na tělo, jak to ukázal i blažený Apoštol: „Jenž se připojuje Pánu, jeden duch jest.“ (1. Kor 6, 17), protože dary v duši napomáhají tomuto sjednocení a spojení. Vždyť tam je pravý člověk, tam je posvěcení, jež pramení ze ctností a lidského úsilí, tam je i to, co hřeší a co potřebuje uzdravení skrze tyto dary. Co se týče těla, tu

pochází všechno od duše – zlými myšlenkami, které vycházejí ze srdce, se poskvřňuje, naopak posvěceno odtud bývá ctnostmi a tajinami. A jindy nastávají tělesné nemoci, jež mají příčinu ve zlomyslnosti duše. Aby toto ukázal, uzdravoval Spasitel od tělesných nemocí tak, že uzdravil nemoc duše, tedy skrze odpuštění hříchů.

Nuže tedy, k přijetí posvěcení není nutné spojení duše a těla, ale spíše duše nežli těla.

Jakou výhodu pak mají co se týče tajin ti, u nichž je tělo, proti těm, kteří se od těla osvobodili? Že vidí kněze a přijímají od něj dary? Ale vždyť i zesnulí mají věčného Kněze, jenž jim poskytuje toto vše a který podává dary i těm živým, kteří řádně přijímají. Vždyť ne všichni, kterým podává kněz, přijímají řádně, ale pouze ti, kterým podává dary sám Kristus. Kněz je podává všem, kdož přistupují, ale k Kristus pouze těm, kdož jsou toho hodni. Z toho je vidět, že jediným naplněním duše, jedinou tajinou a posvěcením živých i mrtvých je samojediný Spasitel.

Z výše uvedeného je zřejmé, že všechno, co se týká tohoto posvátného obřadu, je společné jak pro živé, tak pro mrtvé. Neboť to, co je příčinou posvěcení, zakládá se na ctnostech duše, které mají ti i oni, obojí mají tedy to, skrze co se svátost přijímá; a posvěčující Kněz stále týž. Jediné, čím se liší živí v těle od zesnulých je, že přistupují ke svátostem nehodně, takže se zdá, že jsou posvěceni, když ústy přijímají dary. Zesnulí ale nemohou přistoupit, nejsou-li připraveni, ale k účastenství jsou připuštěni jenom ti, kdož jsou hodni. To ale k posvěcení živých nic nepřidává, naopak, vystavuje je to konečnému trestu, takže živí nemají žádnou výhodu proti zemřelým.

Kromě toho, jak je z výše psaného zřejmé, je pro duše zesnulých přijímání posvátných darů nejen možné bez překážek, ale přímo nutné. Pokud by těmto duším skýtalo radost a spočinutí ještě něco jiného, byla by to odměna důstojným za jejich čistotu a nepotřebovali by pak tuto Hostinu. Ale těm, kdo přebývají na oněch místech - ať už je nazveme rájem, lůnem Abrahámovým, které je prosté jakékoli bolesti a zármutku, místem světlým, věčně zeleným a osvěžujícím, nebo samotným Královstvím nebeským – není posilou a blažeností nic jiného, než svatý kalich a chléb...

Právě to je totiž náš Prostředník a Předchůdce ve svatosti, který jediný přivádí k Otci, jediné Slunce duší, Jenž se nyní zjevuje v podobě darů a činí nás, spoutané v těle, účastnými Sebe, jak sám chtěl, v čase budoucím pak bude na Něm mít účast viditelně a nezastřeně, když „viděti jej budeme tak, jakž jest.“ (1. Jan 3, 2), jak praví Písmo – věrní se shromáždí k Němu, jako když mrtvé tělo vábí orly: „přepáše se,... a chodě, bude jim sloužiti.“ (Lk 12, 37), tehdy, když se zastkví na oblacích a skrze Něj „spravedliví skvíti se budou jako slunce...“ (Mt 13, 43) Kdo s Kristem není sjednocen tak, jak sjednocuje tato Hostina, ten vůbec nemůže dojít spočinutí ani obdržet menší či větší dobrodiní.

XLIV. O Kristově prostřednictví

Kristus je prostředníkem, skrze Nějž dostáváme od Boha všechna dobrodiní, či lépe řečeno – jsou nám skrze Něj darována. Neboť nebyl naším prostředníkem jen jedenkrát a když nám dal, vše, co zprostředkoval, neopustil nás, ale stále je naším Prostředníkem – ne jen slovy a prosbami, jako jiní prostředníci, ale činy.

Jakými činy? Tím, že nás sjednocuje se Sebou samým a skrze Sebe nám dává podíl na Své milosti, každému podle toho, nakolik je jí hoden a podle jeho čistoty. A jako světlo sebou samým umožňuje vidoucím vidět, ale ti, kterým se světla nedostává, nevidí, tak i duše potřebují být v neustálém obecenství s Kristem, pokud chtějí žít a spočívat v plnosti. Vždyť zrak bez světla nemůže vidět a duše bez Krista nemůže mít skutečný život ani pokoj, neboť jedině On nás usmiřuje s Bohem a je tak tvůrcem pokoje, bez nějž nemají protivníci Boha jakoukoli naději míti podíl na Božích dobrodiních.

Konečně, kdo se buď na počátku nesjednotil s Kristem, nebo sjednotiv se, nezůstal s ním v této jednotě, ten je protivníkem Boha a oddělený od Božích dobrodiní.

Neboť co smířilo lidskou přirozenost s Bohem? Přece to, že Bůh spatřil Svého milovaného Syna jako člověka... Stejně tak je smířen i s každým člověkem, jenž přijal podobu Jednorozeného, nosí Jeho tělo a jeví se jakoby byl jednoho ducha s Ním. Bez toho je každý člověk sám o sobě je sešlý, Bohu nepřátelský a nemající s Ním nic společného.

Jestliže je třeba věřit, že se duším dostává pokoje skrze modlitby kněží a přinášení svatých darů, pak je nejprve třeba věřit v to, že se tak děje způsobem, kterým jedině může člověk pokoje dojít. Jaký je to způsob, to už bylo řečeno – smíření s Bohem a opuštění nepřátelství. Jak toho ale dosáhnout? Je potřeba se před Bohem sklonit a stát se „jednoho ducha“ s Milovaným, v Němž jediném má Otec zalíbení. A to je právě působení svaté Hostiny, která je, jak vidno z předešlého, která je společná stejně živým, jako mrtvým.

XLV. O tom, že posvěcení zesnulých je dokonalé

Duším, které odložily tělo, dostává se plnějšiho posvěcení, než těm, které žijí v těle.

Stejně jako živí se totiž očišťují a dostává se jim také odpuštění hříchů skrze modlitby kněží a prostřednictvím darů, ale narozdíl od nich už nehřeší a nevrší nové viny k těm starým, jako je tomu u většiny živých... Pouze se zbavují veškerých trestů nebo se věčně osvobozují od vin a tak jsou k účasti na Spasiteli připravenější a náležitěji přichystáni, nejen nežli všichni v těle žijící, ale i nežli by byli oni sami, kdyby ještě byli v těle. Už samo to, že odložili těla, činí je k účasti na tajinách způsobilějšími, nežli byli v době, kdy byli oděni tělem.

Protože je tam mnoho různých samostatných příbytků, aby každý stupeň ctností byl odměněn a aby žádný nenechal Soudce spravedlivý a lidumilný bez odplaty. Ti, kdož jsou hodni největších darů, dokonalí a dědici nejvyšší blaženosti, jako Pavel a jemu podobní, užívají této blaženosti čistěji, když opustili vezdejší život – a stejně tak ti, kteří dosáhli sobě náležitého spočinutí, užívají blaženosti lépe, než když žili v těle.

Už jsme ukázali, že veškeré duši spočinutí a všechna odměna ctností, malá i velká, není nic jiného nežli tento chléb a kalich, na nichž mají podíl živí stejně jako mrtví, ti i oni odpovídajícím způsobem. Proto Pán zakoušení spravedlivých v budoucím věku nazval večerí, aby ukázal, že tam nebude nic mimo tuto Hostinu.

Tak se božská služba eucharistie odbývá jak za živé, tak za zesulé. A jako jsou živý posvěcování dvojím způsobem, tak jsou dvojím způsobem posvěcování i zesulí a nikomu z nich se nedostává menšího posvěcení než živým, ale naopak svým způsobem většího.

XLVI. O tom, že tyto dary jsou vždy Bohu libé

Nyní popořádku vysvětlíme následující. Že se touto tajinou posvěcují všichni věřící, to je jasné z výše řečeného, ale podívejme se, zda je to tak vždy...

Bohoslužba je přinášením darů a dary ne vždy bývají Bohu libé, ale někdy si je oškliví a odmítá je kvůli špatnosti toho, kdo je přináší, pro což je mnoho důkazů od starých i od těch, kdo dosud žijí v milosti. Nikdy jsme ale neslyšeli, že by tyto svaté dary byly někdy vysluhovány nadarmo, že by podle zaslíbení tajin nebyly posvěceny jako nepřijatelné, když je nepřinášejí vždy lidé dobří, ale někdy i zlí.

Neboť Bůh se odvrací od darů, které přináší člověk nehodný, což je vidět z toho, jak v takovém případě postupuje Církev. Ví-li, že se někdo dopustil smrtelného hříchu, nedovoluje mu přinášeti dary a pokud se toho odváží, nepřijme je a odežene jej i s dary. Ale protože Církev nezná dobře všechny takové lidi a někteří jsou skryti a jejich dary jsou tak přineseny na božskou Hostinu, co si o takových darech myslet? Zdali je Bůh nepřijme a zůstanou bez jakéhokoli posvěcení? Pokud bychom s tím souhlasili, pak jsou svaté dary mnohdy pochybné, protože povaha toho, kdo je přináší, je pro nás většinou nejistá a zcela neznámá – pak by věřící nezbytně přistupovali k tajině s pochybnostmi a bez víry a neměli by z nich žádný užitek.

Co na to říci?

Že přinesení darů bývá dvojí: první od toho, kdo je sám přinese do rukou kněze, druhé od Církve Bohu. První přinesení, pokud je přinášející špatný, je marné a nepřinese mu pro jeho špatnost žádný užitek – ale přinesené dary nejsou před Bohem ohavností jako takové, protože veškeré stvoření Boží je dobré.

Ale druhému přinesení, které konají lidé dobří pro slávu Boží a svatých a pro spasení všehomíra a vůbec za všechny spravedlivé prosby, nic nebrání, aby bylo přijato. Žádné poskvrnění nespočine na darech z rukou toho, kdo je na začátku přinesl, ale pokud je budou přinášet na oltář lidé čistí, zůstanou čisté a budou posvěceny a posvěti i přijímající. Vždyť v ničem nerozumném nebo bezduchem nemůže být poskvrna hříchu – hřích je nemoc rozumového jednání a pouze rozumné bytosti se jím mohou poskvřít.

Cože? Jsou-li dary vždy čisté, i když je přinesli lidé špatní, proč je pak církevní zákon nepřijímá? To aby byli přinášející vedeni k tomu, aby věděli, jak veliký hněv Boží jim hrozí, když se Bůh odvrací a má v nenávisti Svě stvoření, které se přece ničím neprovinilo, a vědouce to, aby se zalekli a napravili svůj život. Samotné pak dary nepodléhají odsouzení pro své nedostatky, takže nic nebrání, aby byly Bohem přijaty a posvěceny, když druhé přinesení vykonávají lidé dobří.

Ale někdo řekne, že ne všichni kněží jsou lidé dobří, vždyť někteří strádají těžkou nemocí hříchu... To nás ale opět přivádí do výše uvedených pochybností. Neboť když se stane, že jedno i druhé přinesení má Bůh v nenávisti, - a to je třeba připustit – kde se v darech bere, že mohou být Bohem přijaty a Jemu příjemné, že mohou být svaté a posvěcené? Odnikud... Naopak, tehdy jsou skutečně nepřijatelné. Vždy máme pochybnosti o darech, když pochybujeme o povaze toho, kdo dary přináší i vysluhuje. Písmo praví: „Neboť kdo z lidí ví, co jest v člověku, jedině duch člověka, kterýž jest v něm.“ (1. Kor 2, 11) Tak, když je ohledně tajem mnoho nevíry a pochybností a žádná jistota, nepřinese přijímání svátostí věřícím žádný prospěch, protože je přijímají bez víry.

Toto vše pravděpodobně řekne a bude se domnívat ten, kdo si myslí, že sám kněz je pánem nad přinášením darů. Ale tak to není!

Právě naopak: jejich přinesení se uskuteční a jsou posvěceny milostí Páně – neboť přinesení je jejich posvěcení. A ten, kdo vždy slouží, je služebníkem této milosti. Nic totiž nepřináší vlastního a nic se neodvažuje učinit nebo říci podle vlastního úsudku a rozumu, ale pouze to, co sám přijal, ať je to skutek, slovo nebo čin, a předává je Bohu – takto přinášené dary se vždy Bohu líbí a jsou Mu vždy nutně příjemné a přijatelné.

Co tedy záleží na tom, je-li špatný ten, kdo dary přináší? Vždyť nic z jeho špatnosti neulpívá na darech, aniž činí přinesené horším, protože uzdravujícímu léku nic nebrání v účinnosti, že jej namíchal nevzdělaný člověk bez zkušeností – pokud jej namíchal tak, jak mu přikázal lékař a použil při tom svěřeného náčiní. Lék totiž nepochází z nevzdělanosti pošetilého pomocníka, ale uzdravuje díky umění toho, kdo mu dal návod. Z nevzdělanosti pomocníka totiž lék nic nepřijal, z umění lékaře však byl všecek namíchán.

Tak je tomu i zde: vše koná milost a kněz je pouze pomocníkem, a to ještě není pomocníkem svojí zásluhou, ale díky milosti Boží - ta je totiž silou kněžství, pomáhající při oběti.

XLVII. Nakolik jsou dary přijímány

Z uvedeného je vidět, že všechny dary posvěcují všechny věřící a jsou Bohu vždy příjemné. Nyní prozkoumáme to, nakolik jsou Jím přijímány.

Co lidé míní oním slovem, které jsme použili ohledně darů: „přijímat“? Co vlastně lidé dělají, když říkají, že přijímají jakékoli dary? Používají to slovo snad proto, že bychom je brali do ruky nebo ukládali do záhradní? Rozhodně ne! Je totiž mnoho takového, co ten, který přijímá, nemůže vzít ani uchopit, například pole nebo dům a tak dále.

Co tedy znamená slovo „přijímat“ ve vztahu ke všem darům? Znamená to uznat je za svoje a přivlastnit si je...

Bůh si svaté dary přisvojuje natolik, že je činí Krví a Tělem Jednorozeného. Pokud si ale nedokážeme představit nic, co by se vyrovnalo takové míře přisvojení, pak je nemožné říci, nakolik Bůh tyto dary přijímá.

Kromě toho, bývá i z oplátky zřejmé, nakolik je dar přijímán obdarovaným. A jaká je oplátka v tomto případě? Opět Tělo a Krev Krista, neboť přijímaje od nás chléb a víno, odplácí nám Bůh samotným Svým Synem. Ale z čeho tak soudíme, zeptáš se, že nám Bůh to vše dává odplatou za dary, které jsme Mu přinesli? Z toho, že sám Bůh přioděný právě tímto Tělem, nám řekl: „Vezměte.“, což znamená dar. To slovo značí dárce, dar i obdarovaného.

Je samozřejmě možné dostat něco i jiným způsobem, třeba k úschově, ovšem to přijímajícímu nepřináší užitek. Ale aby sis tohle nemohl myslet a věděl, že darované náleží tobě, přikázal Spasitel, abys z něj bral užitek, když řekl: „Jezte“

V takové míře jsou dary přijímány Bohem... Proto jsou vždy posvěcovány všechny křesťanské duše, živé, ale i mrtvé, z nich pak ty, které jsou ještě nedokonalé a mají nedostatek svatosti. Neboť dokonalí svatí, stojíce s anděly a jsouce připočtení k nebeské hierarchii, nepotřebují už hierarchii pozemskou.

XLVIII. Jakým způsobem těmito dary uctíváme a zdravíme svaté

Nyní je třeba prozkoumat na toto: jestliže jsou svaté dary předkládány Bohu a posvěcují ty, kdož to potřebují, proč potom, jak věříme, vzdáváme tímto přinášením darů čest také těm, kteří už byli posvěceni a jsou zcela dokonalí? A proč když o cokoli prosíme a žádáme je o pomoc, nabízíme jim službu těchto darů, jakoby bychom dary chtěli přinést buď jim, nebo za ně, aby se stali ještě lepšími?

To proto, že je ještě jeden způsob přinášení darů, který se liší od toho popsaného dříve. Při něm bývají dary taktéž dary svatých – to když se Bohu přinášejí v dík za onu slávu, jíž svaté oslavil a za dokonalost, kterou je naplnil. Jsou to totiž jak dary Bohu, protože se Mu předkládají, tak pomoc věřícím, kteří ji potřebují, ale také dary svatých, protože jejich milostí se zasvěcují Bohu.

Totíž toho, co je mi dáno, nabývám, i kdyby byl přijímající kdokoli – ne všechny dary totiž přijímáme svými rukama, ale i rukama přátel a příbuzných a vůbec všech, kterým dárce dává dar, aby nás potěšil. Proto i Pán pravil, že ačkoli milosrdenství přijímají ubožáci, přece je přijímá On sám, jsou-li činěna pro Něho. Tak i svatí přijímají tyto dary, protože jsou Bohu přinášeny za ně. Vždyť přinášení se děje jak z lásky ke Kristu, tak ke svatým. A protože je velmi milujeme, dobrodiní, jichž se jim dostává pokládáme za vlastní a spolu s nimi se radujeme z jejich blaženosti, jako bychom i my měli podíl na těchto dobrodiních. A radujíce se tak kvůli darům, jichž se jim od Pána dostalo, vzdáváme díky Dárci a přinášíme Mu z vděčnosti dary.

Ale svatí nepřijímají dary jen proto, že jsou přinášeny z lásky k nim, ale protože je jim také velmi příjemné a milé, že skrze dary se Bohu dostává díkůvzdání a oslava. Neboť jako je největším hříchem špatných lidí rouhání se jménu Božímu, tak velikým štěstím a nejvyšším dílem svatých je slaviti Boha. O to nepřetržitě usilovali už během tělesného života a po přesídlení na nebesa je to jejich neustálá činnost, chlouba i podstata jejich blaženosti. A jestli tehdy, když v Boží dobrodiní pouze doufali, vzdávali za ně Bohu bez přestání díky a všechno konali pro Jeho slávu, jak si potom počínají nyní, kdy je jednak jejich laskavost větší, neboť se stali dokonalými ve všech ctnostech, jednak už nemají pouze naději, že se jim dobrodiní dostane, ale z vlastní zkušenosti poznávají štědrost Vládce? Vidí totiž, co byli dříve čím se stali nyní: z hliněných figurek slunci, z bezectných služebníků váženými syny a dědici Království nebeského, z podřízených mocnými a schopnými důvěrnou přímluvou u Soudce zprostit jiné trestu... Proto se nemohou nikdy nabažit oslavování Boha a nepokládají jen sebe za schopné vzdávání díků, ale chtějí, aby Jej všichni, andělé i lidé, spolu s nimi oslavovali a aby tak skrze větší počet oslavujících byl spíše splněn jejich úkol - vzdávat díky Bohu.

O tom podává svědectví Azariáš a jsoucí s ním svatí mládenci, kterým se dostalo od Boha milosti pokořit sílu ohně. Když se pak slušelo, aby za svou podivuhodnou záchranu vyjádřili Zachránci vděčnost a opěvovat Jej, tehdy se oni nespokojili s tím, že Jej opěvovali sami a nedomnívali se, že jejich hlasy jsou k tomu dostatečné, ale vyzývali k tomu anděly a všechny rody lidské, také samo nebe a slunce a hvězdy a zemi a hory a všechny bytosti nerozumné a bezduché a vůbec všechno stvoření. Tak velice touží svatí opěvovati Boha ještě v čase, kdy žijí v těle – a po opuštění těla ještě více...

Proto pokud někdo vzpomene svatých, jejich cti, blaženosti a slávy, čímž vlastně oslavuje Boha, který je tím vším ověnčil, skýtá jim to radost nad veškerou radost, zejména tehdy, když Jej oslavují způsobem nejvzácnějším - ne pouze slovy, ale přinášením milostiplných darů. Těch darů, které jsou Bohu tolik příjemné a mají nejvyšší cenu... Stejně totiž, jako sám Spasitel, když milostivě přijme tyto dary, ceně si jich více než jakéhokoli uctívání podle Zákona, dává nám na oplátku Svoje Tělo a Krev, i svatí, neradující se z ničeho jiného tak jako z oněch darů, kterými je chceme uctít, oddají se zcela naší pomoci, neboť ve všem napodobují svého Vládcе.

XLIX. Proti těm, kdo říkají, že vzpomínání svatých při liturgii je prosba kněze za ně k Bohu

Ale tu někteří upadli v omyl, když se domnívají, že vzpomínání svatých není jejich oslava, ale prosba za ně. Nevím, co jim dalo důvod k takové domněnce, protože to odporuje jak skutkům, tak slovům bohoslužby. A vskutku, smysl bohoslužebných úkonů tomu zdaleka neodpovídá, jak uvidíme dále.

Modlí-li se Církev za svaté, modlí se za ně tak, jak má vždy ve zvyku. Za co se modlí ohledně zesnulých? Za odpuštění hříchů, dědictví Království nebeského, spočinutí v lůně Abrahámově se svatými, kteří dosáhli dokonalosti. To je modlitba Círky a mimo ni nenajdeš nic, co by Církev chtěla vyprosit těm, kdo odešli... Tím je vymezena naše prosebná modlitba k Bohu. Neboť se nemůžeme modlit za všechno, po čem toužíme, ale i tady je zákon a mez, jež není dovoleno překročit. Jak říká Apoštol: „Neboť zač bychom se měli modlit, jakž by náleželo, nevíme, ale ten Duch prosí za nás lkáním nevypravitelným.“ (Ř 8, 26) – to znamená, že učitelé Círky nám dali poučení, zač se máme modlit.

Prozkoumej nyní, zda se ve všech posvátných úkonech a bohoslužbách Církev modlí za něco, co by odpovídalo onomu mylnému názoru – a nenajdeš nic...

Vždyť kdyby se kněz modlil za svaté, modlil by se za to, aby bezhříšným byly odpuštěny hříchy, jako by ještě byli povinni skládat účty a podléhali soudu, nebo by vyprošoval svatým, jako by ještě nebyli posvěceni, spočinutí mezi svatými, či by prosil za přivedení dokonalých k dokonalosti, jako by jí ještě nedosáhli.

A tak ten, kdo zastává zmíněný názor, hřeší nevyhnutelně dvěma způsoby: buď přiznává svatým blaženost a dokonalost, ale pak se tedy chtějí stále modlit před Bohem hloupě a naprázdno, což je vlastní spíše lidem, kteří si tropí žerty z božských věcí, a nikoli kněžím. Nebo se tak modlí úmyslně, domnívaje se, že to svatým přináší prospěch, potom ale popírají jejich slávu, což znamená rouhání nejen jim, ale i samotnému Bohu, který by tak lhal ve Svých zaslíbeních, když slíbil oslaviti je a dát jim Svoje království.

Raději řekněme – obojí je jasné rouhání. Jedno proto, že úplně popírá slávu svatých, druhé kvůli tomu, že dělá to samé, jako ti, kdož slávu popírají, když sice uznávají svaté za blažené a počítají je mezi syny a dědice Království, ale zároveň ty stejné tím, že se za ně chtějí modlit, staví naroveň těm, kdo neobdrželi žádné dary, bezectným a viníkům.

Už kvůli samotnému způsobu bohoslužby se tedy jeví nesmyslným, aby se někdo domníval, že modlitby Círky za svaté jsou přinášeny s prosbami.

Podívejme se nyní na sama tato slova:

„Ještě přinášíme tobě liturgickou tuto službu za ty, kteří u víře zesnuli, za praotce, otce, patriarchy, proroky, apoštoly, kazatele, evangelisty, mučedníky, vyznavače, zdrženlivce i za

každou duši spravedlivou, u víře skončivší. Zvláště za nejsvětější, nejčistší, nejblahoslavenější a slavnou vládkyni naši, Bohorodici a vždycky Pannu Marii. Za svatého proroka, předchůdce a křtitele Jana, svatě slavné a všechvalné apoštoly... i všechny svaté tvoje, na jejichž přímluvy shlédni na nás, Bože. A rozpomeň se na všechny zesnulé v naději vzkříšení k životu věčnému.“

V těch slovech přece nejsou žádné prosby k Bohu za svaté a kněz jim nechce vymodlit nic z toho, zač se obvykle modlíme. Tak když kněz vzpomíná ostatní zesnulé věřící, tu připojuje modlitbu: „A uděl jim pokoje tam, kde svítí světlo tváře tvé.“, v případě svatých ale postupuje úplně jinak. Za ně totiž nekoná přímluvy, ale spíše je pokládá za přímluvce; vždyť poté, co vyjmenoval a vypočítal svaté, praví: „...na jejichž přímluvy shlédni na nás, Bože.“

To jasně ukazuje, že v těchto slovech není obsažena žádná modlitba nebo prosba, ale díkyvzdání Bohu za svaté, protože v seznamu svatých je uvedena i Matka Boží – a ta by tu uvedena nebyla, kdyby tento sbor potřeboval jakékoli prostřednictví, když ona je přece výše, než jakýkoli prostředník nejen z pozemské, ale i andělské hierarchie, jsouc nesrovnatelně svatější nežli nejvyšší duchové.

Ale možná řekneš, že je to Kristus, Jenž završuje bohoslužbu. Co je pak divného na tom, když je prostředníkem svatých i Svojí Matky?

Ale pro tuto domněnku není žádný důvod, protože tohle není způsob, jakým Kristus prostředkuje. On se totiž stal prostředníkem „Božím i lidským“ (1. Tim 2, 5), ale ne skrze nějaká slova nebo modlitby, nýbrž Sebou samým. Neboť jsa Bohem i člověkem, sjednotil člověka s Bohem, když Sebe sama postavil na hranici, kde se stýká obojí přirozenost. Domnívat se, že neustále prostředkuje skrze bohoslužebné modlitby, to je velké rouhání a pošetilost. Konečně, ačkoli sám Kristus je ten, kdo bohoslužbu završuje, ne vše, co se při ní koná nebo říká směřuje k Němu. Samozřejmě, to, co představuje vlastní dílo svátostné služby a její cíl, tedy posvěcení darů a posvěcení věřících, tu je Kristus jediným Vykonavatelem. Ale modlitby a prosby za to všechno jsou už dílem kněze, neboť to první přísluší Vládcí, to druhé služebníkoví. Ten se modlí, ale Onen modlitby naplňuje, Spasitel dary dává a kněz za ně vzdává díky, kněz dary přináší a Pán je přijímá; přináší ale i Pán, ovšem Otci, a to Sebe samého spolu s dary, které se stanou Jím samým, když se promění v Jeho Tělo a Krev. A protože přináší Sebe sama, říkáme: „ty jsi ten, kterýž obětuje i obětován jest, přijímá i rozděljuje, Kriste, Bože náš...“ Obětuje a rozděljuje jakožto Bůh, obětován jest ze Své lidské přirozenosti. Ale dokud jsou dary ještě chlebem a vínem, přináší je kněz a přijímá Pán.

Jak Bůh přijímá tyto dary? Posvěcuje je a proměňuje ve Své Tělo a Krev, neboť „přijímat“ znamená přivlastnit si, jak jsme řekli. To je tedy způsob, jakým Kristus koná bohoslužbu, tím se uskutečňuje Jeho kněžství!

Pokud tedy potom, co bylo řečeno, někdo bude pokládat modlitby svátostné bohoslužby, ať už všechny, nebo jen některou, za slova Kristova, pak se nebude ničím lišit od bezbožníků, kteří se odvážili snižovat Jeho slávu. Přečti si všechny modlitby, a uvidíš, že všechna slova v nich obsažená jsou slova služebníků; přečti si modlitbu, v níž jsou vzpomínáni svatí a kterou se někteří odvažují připisovat Kristu, a poznáš, že v ní není nic, co by odpovídalo důstojnosti Syna, ale to, co přísluší služebníkům. A hlavně, je to díkyvzdání ne od jedné osoby, ale od celého lidského rodu a Bohu je tu vzdáván dík od bezvýznamných hříšníků za Jeho lidumilnost. Navíc se toto díkyvzdání nevztahuje jen na Otce, ale také na Syna a Duchu Svatého a je tu vzpomínána taktéž Matka Boží jako Vládkyně služebníků a prosí se tu o její prostředkování, a stejně tak i dalších svatých, aby na prosebníky Bůh shlédl a dostalo se jim Jeho péče.

Co to má společného s jedním Pánem, Jednorozeným Synem Božím, Bezhríšným a Vševládcem? V modlitbě se praví: Děkujeme Tobě i Synu Tvému Jednorozenému. Cožpak Kristus děkuje Jednorozenému Synu Božímu?! V tom případě jsou synové dva, což je

šilenství Nestoriovo - tak bezbožné a nesmyslné je pokládat zde Krista za prostředníka svatých a připisovat Mu tento způsob prostřednictví a prostředkování.

Navíc se ukázalo, že se zde nejedná ani o prostřednictví kněze, protože slova modlitby nejsou prosebná, ale děkovná... Možná řekneš „Ano, ale řeč sama jasně ukazuje, že se jedná o prosbu!“ Vždyť předložka „za“ znamená přesně toto...

Ale ne vždy! Ne vždy naznačuje, že někdo prosí. Nepoužíváme ji pouze když prosíme, ale také když děkujeme používáme tohoto obratu. To je vidět na mnoha místech i přímo v následující modlitbě: „Za všechny děkujeme Tobě i Jednorozenému Synu Tvému i Duchu Tvému Svatému, za všechny, které známe i neznáme; děkujeme Ti za tuto službu, kterou jsi ráčil přijmout z našich rukou.“ Vidíš tedy, že předložka „za“ se používá i u poděkování? Je tedy zřejmé, že k onomu bludu není žádný důvod.

Není tedy možné, abychom při vzpomínání svatých za ně prosili. Že je to naopak děkovné vzpomínání, to je poznat z toho, že není prosebné – jedno nebo druhé totiž být musí. Jsou pouze dva způsoby připomínání Božích dobrodiní, kterých se nám dostává. První se vztahuje k těm dobrodiním, která žádáme, druhý k těm, která jsme již obdrželi; první je prosbou, druhý díkyvzdáním. Je to zřejmé ale i z toho, že dokonalost svatých je největším z darů Božích daných člověku. Bylo by tudíž opovržlivé, kdyby Mu za něj Církev nedávala najevo vděčnost. Proč však nazývám dokonalost svatých největším Božím darem? V ní je totiž obsažen souhrn Božích darů, neboť sbor svatých je vrcholem a plodem všech dobrodiní, která Bůh učinil našemu rodu. Proto bylo vůbec stvořeno nebe i země i všechno viditelné. Proto byl ráj, proroci, proto sám Bůh přišel v těle a byli jsme svědky Jeho učení i činů, utrpení i smrti, aby ze země přivedl lidi na nebe a stali se tak následníky Království nebeského.

Jestliže je ale v bohoslužbě hlavní díkyvzdání a jsou-li dary stejně tak děkovnými jako prosebnými, pak je naprosto nezbytné, aby hlavním předmětem a příčinou díkyvzdání byli sami dokonalí svatí.

Co nás vůbec přivádí k tomu díkyvzdání? Copak ne to, že o něco prosíme a dostaneme to? To je jasné, tudíž za to samé děkujeme i prosíme...

A zač Církev prosí Boha? Za to, zač je jí přikázáno prosit – za Království Boží a aby je věřící zdědili, aby se stali svatými a podle přikázání Svätého. Pokud ale za toto prosí Boha a modlí se k Němu, pak je jasné, že za totéž i děkuje. Modlí se, aby věřící byli dokonalí ve svatosti a proto také za svaté, kteří už dokonalosti dosáhli, vyjadřuje svou vděčnost Tomu, kdo je Dárcem dokonalosti. Kvůli tomuto díkyvzdání za svaté se celá tajina nazývá díkyvzdáním (eucharistií). Neboť, ačkoli tu Církev vzpomíná i mnohé jiné, představují svatí cíl toho všeho a kvůli nim za všechno prosí. A když Církev děkuje, děkuje za dokonalost svatých. Stejně jako Pán, Jenž vše co stvořil, stvořil proto, aby vznikl sbor svatých, i Církev, když Jej oslavuje za všechno, činí s ohledem na sbor svatých a kvůli němu. Proto Spasitel, když nám předal tuto tajinu, vzdával při tom díky Otcí, neboť skrze Něj nám hodlal otevřít nebe a shromáždit tam „nesčíslný zástup“. Spasitele tu napodobuje Církev, když přináší dary jak s prosbami, tak s díkyvzdáním. To je vidět i z dalších věcí, ale zejména z oné modlitby, která v sobě jako by obsahuje smysl celé bohoslužby. Zde Církev, když prve ukázala všechno, co nám Bůh dal, a vzdala mu díky za vše a nakonec promluvila o příchodu Krista v těle předání tajiny a kterak nám On nakázal ji činit, připojuje: „Pročež pamětliví jsouce tohoto spasitelného přikázání a všeho toho, co se pro nás stalo: kříže, ...“ pak následuje to, co se událo po ukřižování Páně, a dále: „...tvoje z tvého tobě přinášíme pro vše a za vše. Tebe opěváme, tobě dobrořečíme, tobě děkujeme ó Pane, a modlíme se k tobě, Bože náš.“

Vidíš? Vzpomínajíce na Boží skutky, konáme toto přinášení darů. A uctívat skrze dary dobrodince pro dobrodiní, která nám poskytl, to přece je vzdávání díky! A ještě potom, aby díkyvzdání bylo jasně patrné, říká Církev: Přinášejíce tento přínos „Tebe opěváme, tobě dobrořečíme, tobě děkujeme ó Pane, a modlíme se k tobě, Bože náš.“

To je smysl přinášení darů – oslava a díkůvzdání a prosby, jak bylo řečeno už nazačátku, takže tu je přítomno jak díkůvzdání, tak prosba.

A toto činíme, pamětlivi jsouce dvou věcí: příkazu Páně „To čiňte na mou památku.“ (Lk 22, 19) a dále všeho toho, co pro nás bylo vykonáno. Vždyť vzpomínka na dobré skutky Boží nás nabádá k vděčnosti a přinášení darů Tomu, Jenž nám pomohl nespočetnými milostmi. Vzpomínka na přikázání nás pak učí samotnému způsobu vděčnosti a také jak je třeba dary přinášet. Předkládáme tytéž dary, které sám Jednorozený předložil Tobě, Bohu Otci a přinášející je, vzdáváme Ti díky, tak jak je při předkládání vzdával sám Spasitel. Proto nepřidáváme do přinášení darů nic vlastního, protože dary nejsou naším dílem, ale náleží Tobě, Stvořiteli všeho, a ani na způsob uctívání jsme nepřipadli sami, nedošli jsme k němu, ale Ty jsi nás to naučil. Až ty sám jsi nás k tomu vybídl skrze Svého Jednorozeného Syna. A právě proto, že Ti přinášíme z Tvého to, co jsi nám Ty sám dal, je to Tvé „pro vše a za vše.“

Ale i za toto milostiplné přinášení darů musíme znovu vzdávat Bohu díky, protože ani v něm není nic našeho, ale je to zcela dar Boží a dokonce i to, že po něm toužíme způsobuje Bůh, „kterýž působí ve vás“ podle slov božského Apoštola (Flp 2, 13) Proto se v modlitbách říká i toto: „Za všechny děkujeme Tobě i Jednorozenému Synu Tvému i Duchu Tvému Svatému, za všechny, které známe i neznáme; děkujeme Ti za tuto službu, kterou jsi ráčil přijmout z našich rukou.“ A toto vše nás učí, že vzpomínání svatých, které se koná při liturgii, není prosba k Bohu za ně, ale díkůvzdání.

L. Kolikrát se během bohoslužby vzpomínají svatí a o rozličných modlitbách za zesulé

Nyní se podíváme, kolikrát během bohoslužby se vzpomínají svatí.

Děje se to dvakrát: poprvé na začátku, když se dary předkládají, podruhé když se obětují. To proto, že přinášení je dvojí: první, když se dary přinášejí prostě jako dary, jak už bylo řečeno, druhé pak, když se přinášejí jako oběť – a pak je nezbytné, aby ti, za něž jsou dary přinášeny, byli vzpomínáni při prvním i druhém přinášení.

Proto se při prvním říká: „Na památku Pána a Boha i Spasitele našeho Ježíše Krista.“ a při druhém: „Pročež pamětlivi jsouce... všeho toho, co se pro nás stalo: kříže...“ a dalších věcí, jež za nás Kristus vytrpěl. Co tady znamená vzpomínání Kříže a všeho, co po něm následovalo, to představuje v prvním případě vzpomínání Pána. neboť ani tam nevzpomíná kněz Krista jako divotvorce, ale jako ukřižovaného a zabitého, což jsme už na příslušném místě ukázali. A opět při prvním přinášení říká kněz: ku slávě Přesvaté a na přímluvy svatých; stejně tak při druhém: za všechny svaté, zejména za Přesvatou... Jako tam ukázal vznešenost Boží Matky tím, že ji jmenoval přede všemi, tak i zde, ačkoli o ní hovořil až po ostatních, vyjádřil totéž připojením slova „zvláště“.

A jako při prvním přinášení po svatých vzpomíná kněz všechny, kterým je třeba Božího slitování, živých i mrtvých, a prosí za ně, tak je tomu i při druhém.

Ovšem, jsou tu i rozdíly. Při druhém kněz připomíná i samotné přinášení darů, říká totiž: „Ještě přinášíme tobě liturgickou tuto... službu...“ a dále „Tvoje z tvého tobě přinášíme...“ a „Tebe opěváme...“, přičemž ukazuje i na samotnou příčinu přinášení, nazývajíce nejprve na začátku a potom na konci vzpomínku na Kristovo utrpení vzpomínkou svatých, neboť skrze Krista přišlo spasení, po němž svatí touží. Při prvním přinášení však ukazuje na příčinu přinesení jen takto: „Na památku Pána.. ku slávě... Bohorodice...“ a pak dále vzpomíná ty, za něž přináší díky i ty, za které prosí. Proč to tak je? Protože při prvním přinášení kněz už svými skutky ukazuje, co přináší: vyjma část chleba, předkládá ji jako dar Bohu a nepotřebuje už slov, která by to vyjádřila.

Při druhém přinášení ale nekoná nic viditelného a ačkoli se přinášení děje, není viditelné, protože milost Boží neviditelně dokonává oběť skrze svátostné modlitby kněze. Proto je tu zapotřebí slov, která by oznamovala neviditelné přinášení.

LI. O tom, proč kněz nazývá oběť liturgickou službou

Kněz toto přinášení nazývá „liturgickou službou“, protože tu nekoná žádné dílo, ale užívá tu pouze slova, která završují přinášenou tajinu.

První přinášení je tedy skutek, který může člověk vykonat, a protože je koná kněz, můžeme jej nazvat službou vykonanou činem. Ale druhé přinesení, tedy proměnění darů v Božské Tělo a Krev, což je právě ona oběť, je zcela nad síly člověka – to vykonává milost a kněz se při tom jenom modlí...

Ačkoli je tedy oběť opravdovým skutkem a dílem, přece kněz, když tu nic nedělá a pouze mluví, mluví pravdivě, že přináší nikoli službu vykonanou činem, ale službu liturgickou.

LII. O tom, proč se tato tajina nazývá pouze Eucharistií (díkuvzdáním)

Toto je také hodno prozkoumání.

Pokud je totiž tento posvátný obřad děkovný i prosebný, proč se nenazývá jedním i druhým jménem, ale jen Eucharistie – díkuvzdání?

Je to pro množství. Neboť v bohoslužbě je více míst děkovných nežli prosebných. Většinu toho, co potřebujeme, jsme již obdrželi – to je celek; to, oč prosíme, je jen částkou toho, co jsme již dostali. Co se pak týče Boha, dostali jsme od Něj všechno a není nic, co by nám neposkytl, ale nenastal ještě čas, abychom některých věcí dosáhli, jako například neporušitelného těla, nesmrtelnosti nebo Království nebeského. Jiné věci jsme už dostali, ale nepodrželi, jako například odpuštění hříchů a další dary, které se nám dostávají skrze tajiny; a opět jiné jsme ztratili, protože s nimi špatně zacházíme, takže nás činí horšími - to je třeba blahobyt, zdraví a bohatství, z nichž děláme předmět rozmařilosti a špatnosti. Konečně někdy se vzdáváme přítomných dobrodiní proto, abychom obdrželi budoucí, podobně jako Job.

Z toho je vidět, že Bůh nenechal pro prosby žádného místa, ale pro díkuvzdání dal mnoho důvodů, my se ale vlastní nedbalostí sami uvádíme do nedostatku a proto je nám třeba proseb.

Podívejme se nyní, oč prosíme.

O odpuštění hříchů? To jsme ale už obdrželi bez jakékoli námahy už skrze svatý křest! Proč tedy za to prosíme znovu? Protože jsme se znovu provinili hříchy... Co je příčinou našich provinění? My sami, ovšem! To znamená, že příčina proseb je v nás...

Dále prosíme za Království, abychom obdrželi jeho dědictví. Ale toto dědictví nám přece bylo dáno, když jsme se stali dětmi Boha, Jenž přebývá v tomto Království. Vždyť kdo je dědicem, ne-li dítě? Nedostane snad následník z Otcova dědictví všechno? Samozřejmě. Proč tedy prosíme o to, co nám už bylo dáno? Protože narodivše se z Boha a dosáhnuvše takové cti, dopustili jsme se skutků, které se nesrovnávají se synovstvím a sami jsme se tak ze synů učinili špatnými služebníky. Kvůli tomu prosíme za Království jako za věc nám cizí a nenáležející. I touto prosbou jsme tedy vinni my sami.

O hmotných dobrodiních Pán řekl: „Nepečujte...co byste jedli a co pili... Víť zajisté Otec váš nebeský, že toho všeho potřebujete.“ a „Ale hleďtež vy nejprv království Božího a spravedlnosti jeho, a toto vše bude vám přidáno.“ (Mt 6, 25 a 33) Pokud máme tedy v těchto dobrodiních nedostatek, pak trpíme buď kvůli lenosti, nevěře a nezachovávaní příslušných přikázání – a v tom případě je naším dílem jak nedostatek, tak i prosby za jeho zmírnění. Nebo tak trpíme z Boží prozřetelnosti a lidumilnosti, jako Job, abychom dosáhli něčeho většího a cennějšího – a tehdy, když je nedostatek dílem Božím, je důvodem nikoli k prosbám a zoufalým modlitbám, ale spíše k oslavě a díkuvzdání. Jak řekl Job: „Buď požehnáno jméno Hospodinovo!“ na věky věkův... (Job 1, 21)

Vidíš, že vše, co nám Bůh dává, nás vede jen k oslavě a díkuvzdání, prosbami a zoufalými modlitbami jsme vinni my sami... Proto když vzpomínáme při rozmluvě s Bohem všechna dobrodiní, hmotná i duchovní, vzpomínáme je jako díkuvzdání, ať už je právě máme nebo ne. Vždyť Bůh nám to všechno jednou provždy daroval a nic si neponechal. Věda to, přikázal blažený Apoštol, abychom za vše děkovali: „Vždycky se radujte... Ze všeho díky činite.“ (1.

Tes 5, 16 a 17) Proto také nejvyšší a nejvlastnější společenství s Bohem, nejzazší obecnství s Ním, při němž vzpomínáme Boží milosti, ne jednu či druhou, ale prostě všechna Jeho dobrodiní, minulá i budoucí, nazývá se Eucharistie (Děkuvzdání). Přijímá tak jméno nikoli podle toho, že jsme v nouzi a prosíme za milosti, ale kvůli tomu, že nám Bůh milost prokázal, tedy ne kvůli naší nedostatečnosti, ale kvůli bohatství Božího milosrdenství.

Ačkoli zde tedy Boha prosíme i Jemu děkujeme, je děkuvzdání dílem Božím, jak jsme už řekli, ale prosby skutkem lidské slabosti. K děkuvzdání je přítom více důvodů, k prosbám méně, protože děkuvzdání se koná za všechna dobrodiní, prosby jen za některá. Proto bylo při pojmenování této tajiny třeba, aby dostala jméno podle toho lepšího a plnějšího – Děkuvzdání. Vždyť i člověk je nazýván živočichem rozumným, ačkoli má v sobě i něco nerozumného, protože vzal svoje označení od toho lepšího a většího.

Na druhou stranu, i Ten, Kdo poprvé vykonal tuto tajinu, náš Pán Ježíš Kristus, ustanovil ji nikoli s prosbami, ale s děkuvzdáním Otci. Proto i Církev ji nazývá tak, jak ji od Něj přijala: Eucharistie. O tom však už dosti.

LIII. O společném děkuvzdání za přijímání darů a závěrečných modlitbách kněze

Mezi tím kněz vyzývá ty, kdož se účastnili tajin, aby za přijímání děkovali Bohu a nečinili tak jen skrovně a lehkomyšlně, ale horlivě. Právě to totiž znamená slovo „Povznesme se!“, což značí, že ne v leže nebo v sedě, s duší i tělem pozdviženými k Bohu.

Potom, když vyzval lid k obvyklým modlitbám, vyjde kněz z oltáře a stanoví proti dveřím, předčítá modlitbu za všechny. Nyní se totiž sluší, aby na závěr bohoslužby byla za ni Bohu vzdána sláva. Ten, Jenž byl ve zbožnosti nade všechny silný a dokonalý, odloučil se od soužití s Bohem a tuto vysokost, sestoupil, aby byl obecnství s lidmi a zjevil se jako nepatrný a proto je hoden cti. A stejně tak činí modlící se kněz: jak způsob modlitby, tak místo modlení vyjadřují toto sestoupení. Neboť před tím se modlil kněz uvnitř oltáře a sám pro sebe, takže to nikdo neslyšel, a cele se obracel k Bohu, nyní však, poté, co vyšel z oltáře a stanul mezi lidem koná slyšitelně společnou modlitbu za Církev a za všechny věřící.

Poté je přinesen chléb, z něhož kněz na začátku vyňal chléb svátostný. Ten je rozdělený na kousky a rozdává se věřícím jakožto část chlebu, který se stal svatým, protože byl obětován Bohu a tak Jemu blízký. Věřící si jej se vši bohabojností berou líbají ruku kněze a dotýkají se jí, neboť se nedávno dotýkala přesvatého Těla Kristova a byla jím posvěcena a může je předat věřícím, kteří se jí dotýkají.

Tedy je také oslavován Původce a Strůjce těchto dobrodiní. Slavosloví je převzato z Písma: „Budiž blahoslaveno jméno Hospodinovo...“ („Budiž požehnáno...“ Job 1, 21) a tak dále. Když se toto několikrát hlasitě zopakuje, čte se žalm, jenž je plný slávy a díky: „Požehnání Hospodinovo... až na věky věkův.“ („Dobrořečiti budu Bohu každého času.“ Ž 34, 1)

Poté, co je chléb rozdán a po ukončení žalmu, vykoná kněz poslední modlitbu za lid, nejen vně oltáře a slyšitelně, ale dokonce se ve slovech modlitby obrací k lidu a tak ukazuje ještě větší obecnství s ním nežli prve. Co je to za modlitbu? Je to prosba za to, aby se nad námi Bůh smiloval a spasil nás, protože my sami nemáme nic vlastního, kvůli čemu bychom byli spasení hodni, ale spoléháme se pouze na lidumilnost Toho, Jenž nás může spasit. Proto tu kněz připomíná i mnohé přímluvce, kteří nám v tom budou nápomocni, ale především přesvatou Matku Boží, v níž je počátek smilování.

Začátek této modlitby je: „Kristus, pravý Bůh náš...“; to znamená, že On není jeden z těch nepravých a lživých bohů, které jsme dříve ctili ve velkém množství, ale Ten, Jehož jsme nakonec těžce našli, „Pravý Bůh náš.“

Proto Jemu jedinému náleží jako Bohu všechna sláva, čest i klanění s bezpočátečním Otcem Jeho i s přesvatým, blahým a oživujícím Duchem Jeho, nyní i vždycky až na věky věkův.

AMEN

SOLUŇSKÝ ARCIBISKUP MIKULÁŠ KABASILA

Arcibiskup soluňský Mikuláš Kabasila vešel do dějin Církve jako jeden z nejvýznamnějších představitelů teologie 14. století.

Kabasilův duchovní odkaz je bohatý, díky neustálému zájmu je jeho dílo překládáno do mnoha jazyků, vydáváno a zkoumáno. Ale zprávy o jeho životě jsou řídké a často si protirečí.

Podle názoru nejvýznamnějších ruských byzantologů se Kabasila narodil v Soluni okolo roku 1300 A.D. a zemřel jako arcibiskup svého rodného města roku 1371 A.D. Ale současně podle byzantologů řeckých žil v letech 1320 – 71 A.D.

Jméno Kabasila měl náš theolog podle své matky, která je také nazývána „sestra tří biskupů.“ Z nich je zejména známý učený theolog Nil Kabasila, jenž řídil soluňské arcibiskupství kolem roku 1340 A.D. Některé rukopisy ale Mikuláš podepisoval jako „Mikuláš Kabasila a Chamaëtu“ – přičemž Chamaëtu bylo rodové jméno jeho otce. Zprávy o Mikulášově otci jsou zachované jedině v jejich vzájemné korespondenci z doby Mikulášových studií v Cařihradě, což bylo asi někdy v letech 1335 – 40 A.D.

Mikulášův zájem o vědy se projevil už ve školních letech. V dopise otci říká: „Už dříve jsem byl velmi horlivý co se týče vědy o hvězdách, jejímž otcem je Ptolemaios.“ Tehdy asi také vznikl jeho „Výklad třetího dílu Ptolemaiovy veliké Soustavy“, v němž se pokouší řešit některé problémy, které jsou formulovány v dílech alexandrijských matematiků a astronomů ze IV. století.

Nejnámějším přítelem Kabasilovým byl Démétrios Kydónés, vynikající politik a ve své době pozoruhodný spisovatel, horlivý přívrženec Tomáše Akvinského a dalších západních theologů a filosofů. Mikuláš s ním studoval v Cařihradě, kde tesknili po společném domově – Soluni, ozdobené nádhernými chrámy a oplývající mnoha světcí a mudrci.

Dopisy Mikuláše Kabasily – a jeho pozůstalost je v tomto směru opravdu bohatá – svědčí o neutuchajícím a hlubokém zájmu o klasickou literaturu, filosofii a umění. V dopisech zdůrazňuje povinnost theologa rozvíjet intelektuální vlohy, dané mu od přírody. „Neboť je jakoby nehotový ten, kdo neprospívá ve věcech, k nimž byl nadán.“

Kromě klasických věd se Mikuláš vyznal i v právech, astronomii a dalších vědách. V bohosloví se pak vzdělával pod vedením svého strýce, Nila Kabasily. Po jeho smrti mu z vděčnosti napsal epitaf: „Tento hrob ukrývá tělo znamenitého Nila, čistý příbytek panenské duše. Nejbláženější Nile, ty zářící dosáhl jsi nebe a zbavil jsi i nás zraku, když jsi zavřel své překrásné oči.“

Doba, v níž Mikuláš Kabasila žil, byla pro Byzanc tragická. Křižáci a latinská okupace, narůstající hrozba ze strany Turků a Srbů, to vše jen zvětšovalo zmatky a anarchii v říši. A právě tehdy čelní představitelé Byzance, chtějící zachránit svou vlast před záhubou, vyzývali své krajany k duchovnímu rozvoji a obrození. Nejvýznamnějším zastáncem tohoto byl právě Mikuláš Kabasila. Aktivně se účastnil života říše, těžce prožíval smutné události, kdy se obyvatelé Soluně rozdělili na vzájemně zneprátené strany zelótů a urozených. Jsa sám ze vznešeného rodu, podporoval Kabasila zelóty, pokud to vyžadovaly zájmy vlasti. Tak jeho řeč „Proti lichvářům“ je jasným důkazem porozumění pro potřeby národa, jenž byl vykořisťován nejrůznějšími správci, kteří často skrývaly své temné skutky za světlé ideály Církve.

Mikuláš Kabasila byl ochráncem národa, přál si spravedlivou společnost, jak to dokládají jeho práce „Zbožné augustě o zisku“ a „O nezákonně se opovažujících vládnouti nad svatostí.“ Během strašného krveprolití v srpnu 1345 A.D., kdy se zelóti pobili téměř všechnu soluňskou aristokracii, byl Kabasila jedním z mála, komu se podařilo zachránit – a to je díky pomoci lidu.

Roku 1347 A. D. přišel Kabasila do Cařihradu, kde se stal důležitým hodnostářem na dvoře císaře Jana Kantakuzena. Byl vyslancem v paláci císařovny Anny Savojské, doprovázel nově

zvoleného soluňského arcibiskupa Řehoře Palamu na jeho stolec. S tím je patrně spojen i další vliv tohoto svěťce na Mikuláše Kabasilu.

Roku 1353 A.D., když osířel patriarší stolec cařihradský, byl mezi třemi kandidáty, které sněm předložil císaři, i laik Kabasila, což bylo velmi nezvyklé a svědčilo o mravní a duchovní výši ještě mladého Mikuláše.

V únoru 1354 A.D. pronesl Kabasila při korunovaci (spolu)císaře Matouše Kantakuzena slavnostní řeč. A téhož roku vstoupil do dějin Církvě jako arcibiskup soluňský.

Panuje domněnka, že Mikuláš Kabasila neseseděl na soluňském stolci dlouho, protože poslední tři desetiletí svého života strávil v pokoji v Cařihradě a v kláštorech, které mu byly drahé. Právě tehdy napsal svá klasická díla „Výklad Božské liturgie“ a „Život v Kristu.“ Ve svých dílech se Mikuláš Kabasila ukazuje jako zastánce pravoslavné svatootcovské tradice a hesychasického učení.

Náš překlad díla „Výklad Božské liturgie“ byl pořízen z nového vydání ruského překladu, který byl poprvé publikován roku 1856 A.D. v díla „Spisy svatých otců a učitelů církve, vztahující se k výkladu bohoslužby“, díl II., SPb 1856 A.D., str 289 – 424. Přihlíželi jsme ale k řeckému originálu tohoto díla, vydanému ve francouzské kritické řadě „Sources Chrétiennes“ (1967 A.D.) Závěrečná poznámka převzata z nového ruského vydání z roku 2005 A.D.